

Briuselis, 2022 12 09
COM(2022) 709 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

dėl ES veiksmų darnaus vystymosi srityje kultūros aspekto

Turinys

1. Bendroji informacija	1
2. Kultūros politikos ir darnaus vystymosi sąveikos stiprinimas	2
3. Kultūra ir DVT ES politikos srityse ir programose	4
A. Kultūros politika	4
B. Regioninė ir miestų politika	9
C. Vidaus reikalai ir vidaus saugumas	12
D. Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis	12
E. Teisingumas, vartotojų teisės ir lyčių lygybė	14
F. Naujasis europinis bauhausas ir jo horizontalusis aspektas siekiant kultūra grindžiamo tvarumo.....	15
G. ES tarptautinė partnerystė ir vystymosi politika	16
H. Kaimynystės ir plėtros politika	18
I. Švietimo ir jaunimo politika	19
J. Bendrosios rinkos ir pramonės politika.....	20
K. Moksliniai tyrimai ir inovacijos.....	21
L. Skaitmeninė ekonomika ir visuomenė.....	24
M. Klimato politikos veiksmai ir aplinkos politika	25
N. Žemės ūkio politika.....	27
O. Gynybos pramonė ir kosmoso politika	28
P. Sąjungos civilinės saugos mechanizmas.....	29
4. Išvados: tolesnė veikla	30

1. BENDROJI INFORMACIJA

Darnaus vystymosi tikslai (DVT) yra susiję su keliomis politikos sritimis. Europos Komisija yra visapusiškai įsipareigojusi įgyvendinti visus skirtingus darnaus vystymosi aspektus¹. Minėdama kultūros vaidmenį, 2018 m. Naujojoje Europos kultūros darbotvarkėje² Komisija pabrėžė darnaus vystymosi kultūros aspektą ir įsipareigojo pasinaudoti darbotvarkė, kad padėtų įgyvendinti JT Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.³

2019 m. gruodžio mėn. rezoliucijoje dėl darnaus vystymosi kultūros aspekto⁴ Taryba patvirtino valstybių narių įsipareigojimą siekti tvarumo ir visapusiškai bei greitai įgyvendinti JT Darbotvarkę iki 2030 m. Tarybos 2019–2022 m. darbo planas kultūros srityje⁵ 2020 m. gegužės mėn. buvo iš dalies pakeistas, į jį

¹ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2020 m.) *Delivering on the UN's sustainable development goals – a comprehensive approach* (liet. „JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas. Visapusiškas požiūris“).

² [COM\(2018\) 267 final](#).

³ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

⁴ OL C 410, 2019 m. gruodžio 6 d.

⁵ [Tarybos išvados, kuriomis iš dalies keičiamas 2019–2022 m. darbo planas kultūros srityje](#).

įtraukiant papildomą prioritetą „Kultūra kaip darnaus vystymosi variklis“. Pagal šį prioritetą darbo plane numatyti du atitinkami veiksmai: i) 2021 m. įsteigta valstybių narių ekspertų darnaus vystymosi kultūros aspekto klausimais Atvirojo koordinavimo metodo (AKM) grupė, kuri savo ataskaitą pateikė 2022 m. rugsėjo mėn.⁶, ir ii) raginimas Komisijai pateikti darnaus vystymosi kultūros aspekto veiksmų planą.

Ši ataskaita – Komisijos atsakas į raginimą. Joje palaikomas **ES politikos požiūris į darnaus vystymosi kultūros aspektą, kuris būtų grindžiamas tvirtesniu ir nuoseklesniu kultūros politikos ir DVT įgyvendinimo sąryšiu visose ES iniciatyvose, programose ir veiksmuose bei įvairiuose sektoriuose.**

Joje apžvelgiamos ES politikos kryptys ir programos, kuriomis stiprinama kultūros ir darnaus vystymosi sąveika, ir nurodomi veiksmai, kurių Komisija ėmėsi arba planuoja imtis, siekdama skatinti kultūrą kaip JT darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo varomąją jėgą ar jį įgalinančią priemonę. Joje taip pat atsižvelgiama į strategines horizontaliąsias iniciatyvas, pavyzdžiui, Neutralaus poveikio klimatui ir pažangiųjų miestų misiją pagal programą „Europos horizontas“⁷ arba naująjį europinį bauhausą⁸, kurios apima kelias politikos sritis ir programas.

Didėja poreikis visapusiškai ir veiksmingai pripažinti kultūrą kaip labai svarbų sektorių, prisidedantį prie DVT įgyvendinimo ir tvaraus Europos atsigavimo po COVID-19 krizės. Kartu vykdomas AKM grupės procesas, kuriam būdingas glaudus bendradarbiavimas su UNESCO ir tarptautiniais subjektais⁹, patvirtino, kad reikia stiprinti veiksmingą nacionalinių, ES ir JT institucijų ir sistemų bendradarbiavimą.

2022 m. MONDIACULT,¹⁰ 2022 m. rugsėjo 28–30 d. Meksikoje vykusios UNESCO konferencijos dėl kultūros politikos ir darnaus vystymosi, diskusijos ir rezultatai dar labiau paskatino diskusijas dėl darnaus vystymosi tikslų ateities ir suteikė papildomą postūmį svarstymams dėl svarbesnio kultūros vaidmens darnaus vystymosi strategijose. Šia ataskaita prisidedama prie šio svarstymų proceso ir ji grindžiama konferencijos Deklaracijos dėl kultūros užmojais.

2. KULTŪROS POLITIKOS IR DARNAUS VYSTYMOŠI SĄVEIKOS STIPRINIMAS

Svarbiausi strateginiai ES veiksmai siekiant DVT apima vidinį kultūros aspektą, nors juose ir nėra konkrečios nuorodos į kultūrą. Pavyzdžiui, **esminės permainas skatinanti ES politika ir pagrindinės strategijos, pavyzdžiui, Europos žaliasis kursas ir visa apimantis požiūris, kuriuo vadovaujamosi užtikrinant, kad Europa būtų pasirengusi skaitmeniniam amžiui, kaip parodyta toliau pateiktoje diagramoje, priklauso nuo didelio kultūros ir kūrybos sektorių indėlio ir jų įvairovės vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis.** Šia ataskaita siekiama, kad šis supratimas įgytų konkretų pavidalą.

Be to, kaip pabrėžta tiek AKM grupės dėl darnaus vystymosi kultūros aspekto, tiek AKM grupės dėl kultūros paveldo atsparumo klimato kaitai¹¹ rekomendacijose, **kultūra ir kultūros politika turėtų būti sistemingiau naudojamos sprendžiant svarbiausius šiuolaikinius klausimus, susijusius su klimato**

⁶ AKM ataskaita „Neramūs laikai. Gamta ir žmonės. Kultūrinė drąsa imtis pokyčių“

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0380f31c-37c9-11ed-9c68-01aa75ed71a1/language-en>

⁷ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en

⁸ Naujasis europinis bauhausas – tai kūrybiška, dalyvaujamoji ir tarpdalykinė iniciatyva, kuria [Europos žaliasis kursas](https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en) susiejamas su mūsų gyvenamosiomis erdvėmis ir patirtimi: https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en.

⁹ 2021 m. paskelbti Tarptautiniai kūrybinės ekonomikos indėlio į darnų vystymąsi metais.

¹⁰ <https://www.unesco.org/en/mondiaicult2022>

¹¹ AKM ataskaita *Strengthening cultural heritage resilience for climate change* (liet. „Kultūros paveldo atsparumo stiprinimas atsižvelgiant į klimato kaitą“): <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4bfcf605-2741-11ed-8fa0-01aa75ed71a1/language-en>

kaita ir Europos žaliojo kurso tikslais. Pavyzdžiui, programos „Europos horizontas“ Neutralaus poveikio klimatui ir pažangiųjų miestų misijos poveikio klimatui neutralumo tikslu skatinamas piliečių dalyvavimas, įtrauktis ir socialinės inovacijos.

Parengiamosios diskusijos dėl MONDIACULT konferencijos, surengtos penkiose teminėse srityse¹², taip pat padėjo sudaryti sąlygas geriau suprasti **vidinį ir horizontalųjį darnaus vystymosi kultūros aspektą ir poreikį ateityje laikytis strategiškesnio požiūrio į kultūrą ir darnų vystymąsi**. MONDIACULT konferencijos baigiamojoje deklaracijoje šis įsipareigojimas pakartojamas. Joje raginama imtis tolesnių veiksmų viešosios politikos sistemoms stiprinti, kultūrą labiau susiejant su darnaus vystymosi strategijomis pasauliniu lygmeniu ir visais darnaus vystymosi aspektais, susijusiais su **socialiniu, ekonominiu ir ekologiniu vystymusi**. Vadovaudamasi tuo pačiu principu, AKM grupė darnaus vystymosi kultūros aspekto klausimais nagrinėjo šiuos tris aspektus ir tvirtai pasisako už visa apimančią temą, t. y. **žmonių ir gamtos tarpusavio ryšio atnaujinimą, kartu pasitelkiant nepakankamai išnaudojamą kultūros galią**¹³.

*Komisijos požiūrio į DVT įgyvendinimą apžvalga*¹⁴

¹² Investavimas į kultūrą ir kūrybiškumą siekiant darbo vietų kūrimo ir socialinio bei ekonominio vystymosi tikslų, kultūros įvairovės skatinimas skaitmeninėje aplinkoje ir menininkų statuso gerinimas, kultūros įvairovės apsauga ir skatinimas, socialinės įtraukties, dialogo ir taikos paveldas, kultūros ir švietimo sinergijos stiprinimas siekiant į žmogų orientuoto vystymosi ir tvarumo; regioniniai ir pasauliniai partnerystės ryšiai kultūros ir darnaus vystymosi srityje.

¹³ Eurostato duomenimis, registruota kultūrinių prekių eksporto ir importo vertė sudaro apytikriai 1 proc. ES bendros visų prekių (ES išorės) eksporto ir importo vertės. Vertinant absoliučiais skaičiais, 2020 m. kultūrinių prekių eksportas už ES ribų sudarė 17,5 mlrd. EUR, o tokių prekių importas į ES – 16 mlrd. EUR. Į Bendrijos statistiką apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (ES SPGS) įtraukti duomenys apie dalyvavimą socialiniame ir kultūriniame gyvenime, kurie bus prieinami 2023 m. antrąjį pusmetį. Eurostatas surinko su kultūros sektoriumi susijusius statistinius duomenis specialiaame savo interneto svetainės skirsnyje (*Overview - Culture*).

¹⁴ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2020 m.) *Delivering on the UN's sustainable development goals – a comprehensive approach* (liet. „JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas. Visapusiškas požiūris“).

3. KULTŪRA IR DVT ES POLITIKOS SRITYSE IR PROGRAMOSE

Darnaus vystymosi kultūros aspektas skatinamas įvairiose ES politikos srityse ir programose (A–O). Šiame skirsnyje aprašoma kiekvienos ES politikos srities atitinkama politikos programa ir pagrindiniai prioritetai, taip pat strateginiai veiksmai ar iniciatyvos. Tikslas – remti visuomenės pokyčius ir sušvelninti žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos poveikį.

A. Kultūros politika

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

ES veiksmais kultūros srityje tiesiogiai prisidedama prie visų DVT aspektų, laikantis strateginių gairių, išdėstytų pagrindiniuose bendruosiuose dokumentuose:

- **Naujojoje Europos kultūros darbotvarkėje;**
- **Europos kultūros paveldo veiksmų programoje**¹⁵;
- daugiamečiuose **darbo planuose kultūros srityje** arba, išorės veiksmų atveju, 2016 m. bendrame komunikate „ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas“¹⁶ ir 2019 m. Tarybos išvadose dėl ES strateginio požiūrio į tarptautinius kultūros ryšius ir veiksmų programas¹⁷.

Igyvendinant ES politikos veiksmus ir bendradarbiaujant šioje srityje, daugiausia dėmesio skiriama kultūros ir kultūros įvairovės galios panaudojimui socialinės sanglaudos ir gerovės užtikrinimo tikslais:

- skatinant dalyvavimą kultūrinėje veikloje, menininkų judumą ir kultūros paveldo apsaugą;
- skatinant darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą kultūros ir kūrybos sektoriuose ir šiuo tikslu pasitelkiant meną ir kultūrą švietimo srityje, skatinant įgūdžius ir inovacijas kultūros srityje;
- stiprinant tarptautinius kultūros ryšius ir šiuo tikslu pasitelkiant kultūrą, kad būtų skatinamas darnus vystymasis ir taika.

Būtinybė išsaugoti ir skatinti vidinę kultūros ir meninės raiškos vertę taip pat pabrėžiama pagrindiniuose ES kultūros politikos dokumentuose. Vis dėlto ES bendradarbiavimo ir politikos kultūros srityje formavimo strateginę programą dar galima sustiprinti (kaip nurodyta Komisijos ataskaitoje dėl 2019–2022 m. darbo plano kultūros srityje¹⁸) ir pabrėžti darnaus vystymosi kultūros aspektą.

Kalbant apie finansavimą, 2021–2027 m. **programa „Kūrybiška Europa“**¹⁹, kuri yra vienintelė ES programa, skirta kultūros ir kūrybos sektoriams, remiamas ES įsipareigojimas siekti JT DVT, visų pirma įgyvendinti jų kultūros aspektą, pagal visas tris paprogrames. Pagal programą „Kūrybiška Europa“ investuojama į veiksmus, kuriais stiprinama kultūros įvairovė ir tenkinami kultūros ir kūrybos sektorių poreikiai. Tiek **žalinimas, tiek įtraukimas yra visos programos horizontalieji prioritetai**, o dėl tolesnio programos „Kūrybiška Europa“ žalinimo šiuo metu vyksta svarstymai. Programa „Kūrybiška Europa“ padeda įgyvendinti žaliąjį kursą, nes ja skatinami kultūros projektai, kuriais strategiškai ir kultūros ir kūrybos sektoriuose atsižvelgiama į tvarumo ir aplinkos aspektus.

Programos paprogramė „Kultūra“ apima kultūros ir kūrybos sektorių iniciatyvas, pavyzdžiui, tas, kuriomis skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas, platformos, tinklai ir literatūros vertimas. Tai

¹⁵ Europos kultūros paveldo veiksmų programa: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>.

¹⁶ JOIN/2016/029 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=JOIN%3A2016%3A29%3AFIN>.

¹⁷ OL 2019/C 192/04.

¹⁸ [COM\(2022\) 317 final](#).

¹⁹ [Programa „Kūrybiška Europa“](#).

apima mechanizmus, kuriais užtikrinama, kad kultūros ir kūrybos sektoriai visiems užtikrintų įvairovę, įtrauktį ir lygybę ir prisidėtų prie klimato politikos veiksmų. Kvietimuose teikti pasiūlymus pagal 2021–2027 m. programą, kuriais remiami Europos tinklai ir bendradarbiavimo projektai, kaip konkretus prioritetas buvo nurodytas **projektų indėlis į tvarumo darbotvarkę**. Ankstesnė 2014–2020 m. programa sudarė sąlygas populiarinti vietos gyventojus ir tvarią praktiką pagal paprogramę „Kultūra“²⁰. Pagal ją buvo remiama daug projektų lyčių lygybės, tvarumo ir skaitmeninimo srityse²¹. Jie padėjo sumažinti sektorių veiklos poveikį aplinkai, skatinti tvarią miesto ir kaimo aplinką, kurti naujas ateities vizijas ir didinti informuotumą. Jais vietos ar regionų lygmeniu sprendžiami pasauliniai klausimai, įskaitant, be kita ko, klausimus, susijusius su: sveikata ir gerove²², lyčių lygybe²³, (maisto) gamybos ir vartojimo modeliais²⁴, vandens tarša²⁵, tvariu būstu²⁶ ir nelygybės tarp miesto ir kaimo vietovių mažinimu²⁷.

Į dabartinės programos paprogramę „Kultūra“ įtrauktas naujas sektorinis požiūris, kuriuo siekiama **sustiprinti konkrečių sektorių** (kultūros paveldo, architektūros, muzikos, knygų, dizaino, mados ir kultūrinio turizmo sektorių) **tvarumą** ir padėti jiems tapti, be kita ko, žalesniais, atsparesniais ir įtraukesniais. Pagal šią paprogramę taip pat remiama **Europos kultūros sostinių** iniciatyva, kuria siekiama skatinti kultūrų įvairovę Europoje, pabrėžti jų bendrus elementus ir skatinti kultūros indėlį į ilgalaikę miestų plėtrą. Miestai, kuriems suteiktas kultūros sostinės titulas, įtraukė savo projektą į savo bendrą strategiją ir vis dažniau įtraukia tvarius aspektus į savo pastangas, pavyzdžiui, skatina žalesnę kultūrinę veiklą.

Kalbant apie išorės aspektus, **Kultūrinių ryšių platforma** remia Europos ir pasaulio kultūros ir kūrybos sektorių bendradarbiavimą, didindama ES delegacijų visame pasaulyje (17 DVT „Partnerystė siekiant tikslų“) pajėgumus bendradarbiauti su kultūrinės veiklos vykdytojais ir spręsti pagrindines problemas,

---

²⁰ Yra daug gerų pagal programą „Kūrybiška Europa“ finansuojamų į tvarumą orientuotų veiksmų pavyzdžių. Pavyzdžiui, tinklas „Culture Action Europe“, bendradarbiaudamas su tarptautine Susivienijusių miestų ir savivaldybių organizacija, sukūrė programą „Culture in Sustainable Cities. Learning with Culture 21 Actions“ (liet. „Kultūra tvariuose miestuose. Mokymasis naudojant priemonių rinkinį „Darbotvarkės 21 kultūros srityje veiksmai“). Šia programa siekiama suteikti miestams galimybių dalyvauti mokymosi procese, kad jie galėtų įvertinti, formuoti ir įgyvendinti kultūros politiką, kuria prisidedama prie darnaus vystymosi vietos lygmeniu.

²¹ Daugiau informacijos pateikta brošiūroje, kurią galima rasti šiuo adresu: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aebc62b7-8fa5-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-en>.

²² Pavyzdžiui, projektu „Birth cultures“ buvo siekiama išsaugoti ir perduoti tradicines gimdymo ir motinystės žinias ir praktiką kaip Europos nematerialiojo kultūros paveldo dalį. Jis parodė, kaip kultūra gali daryti svarto poveikį piliečių dalyvavimui sprendžiant visuomenės sveikatos klausimus.

²³ Daugeliu finansuojamų projektų, pavyzdžiui, „Keychange“, siekiama pertvarkyti kultūros sektorius, kad juose būtų užtikrinta visiška lyčių lygybė, vienodas darbo užmokestis, vienodos darbo sąlygos ir moterų specialisčių matomumas.

²⁴ Įgyvendinant tokius projektus kaip „Creative food Cycles“, „The Table and the territory“ ir „The Mediterranean garden“, buvo tiriami ir prototipuojami nauji maisto gamybos, platinimo ir vartojimo modeliai, ieškant pagrindinės maisto gamybos grandinės alternatyvų. Taip jais didinamas informuotumas apie biologinės įvairovės nykimą.

²⁵ Projektu „Universal Sea – Pure or plastic“ buvo siekiama atskleisti meno ir verslo sąveikos galimybes, kartu skatinant kūrybiškus kovos su plastiko epidemija jūrose ir vandenynuose sprendimus.

²⁶ Europos architektų tarybos tinklas siekia užtikrinti įperkama ir kokybišką būstą Europos lygmeniu. Dėl savo gebėjimo vykdyti lobistinę veiklą, geografinės aprėpties ir plataus masto politinio darbo tinklas padeda skatinti bendrą gerovę ir gyvenimo kokybę bei užtikrinti, kad žmonės ir gamta taptų būsto ir miestų plėtros Europos ir nacionaliniu lygmenimis pagrindu.

²⁷ Įgyvendinant projektą „Smoties – Creative works with small and remote places“, taikoma modeliuojamojo mąstymo metodika, kuria siekiama atokias Europos vietas paversti tinkamesnėmis gyventi erdvėmis, įtraukiant vietos gyventojus į kultūrinės ir kūrybinės veiklos plėtojimą. Projektu „Cultures for resilience“ stiprinami įvairių aplinkosaugos ir miestų atsparumo klausimus sprendžiančių subjektų (piliečių, administracijų, vietos asociacijų) veiksmai.

pasitelkiant kultūrą (8 DVT „Deramas darbas ir ekonomikos augimas“ ir 11 DVT „Darnūs miestai ir bendruomenės“). Platforma taip pat rengia metinę Pasaulinių kultūrinių ryšių programą, kurioje dalyvauja 40 jaunų kultūros srities lyderių ir specialistų iš viso pasaulio (10 DVT „Mažesnė nelygybė“ ir 5 DVT „Lyčių lygybė“).

Žiniasklaidos ir audiovizualinėje srityje 2021–2027 m. programoje „Kūrybiška Europa“ nustatyti du nauji horizontalieji prioritetai: audiovizualinės pramonės žalinimas ir įvairovė bei įtrauktis audiovizualiniame sektoriuje. Žalinimas ir įvairovė įtraukti į kvietimą teikti pasiūlymus pagal visas programos „Kūrybiška Europa“ paprogramės „Media“ programas. Pareiškėjai turėtų pateikti savo žalinimo praktikos strategiją ir įvairovės bei įtraukties skatinimo savo veikloje strategiją. Šios strategijos vertinamos kaip paramos skyrimo kriterijų dalis. Pagal 2021 ir 2022 m. darbo programas atrinktuose projektuose pateikta informacijos apie tai, kaip audiovizualinio sektoriaus įmonės ir organizacijos įgyvendina šiuos politikos prioritetus. Iš atrinktų projektų verta paminėti „TheGreenShot“ – pirmąjį skaitmeninį sprendimą su tikralaive sąsaja, kad filmų vertinimo komisijos galėtų prisijungti prie jų regione ar miestuose filmuojamos produkcijos, ir Žaliąją festivalių chartiją (angl. *Green Charter for Festivals*), kuri yra remiama pagal 2022 m. festivalių tinklo kvietimą teikti pasiūlymus ir kurią inicijavo „Moving Images Open Border“ festivalių tinklas. Chartija yra festivalių CO₂ pėdsako apskaičiavimo priemonė, kuria siekiama didinti informuotumą iš vienos pusės ir nustatyti bendrus tvarumo tikslus.

Be to, programos tarpsektorine paprograme remiamas tarptautinis politinis bendradarbiavimas ir prisidedama prie **naujojo europinio bauhauso iniciatyvos** įgyvendinimo, siekiant sustiprinti programos žaliąjį aspektą.

Naujas Europos Parlamento bandomasis projektas, skirtas **Europos paveldo centrai**, taip pat padės įgyvendinti žaliąją pertvarką ir kovoti su klimato kaita bei aplinkos būklės blogėjimu²⁸.

Strateginiai veiksmai arba pagrindiniai pavyzdžiai

- Komisijai vadovaujant parengti darbai, susiję su **menininkų ir kultūros bei kūrybos sektorių specialistų** statusu ir **darbo sąlygomis** (ES tyrimas, iniciatyvos „Kultūros balsai“ dialogas ir ataskaita, būsima AKM valstybių narių ekspertų grupės 2023 m. ataskaita ir rekomendacijos), kuriais siekiama spręsti pagrindinius klausimus, pradėdant menininkų statusu, sąžiningumu ir visuomenės parama, taip pat reglamentavimo aplinka bei socialine apsauga ir baigiant tokiomis temomis kaip įgūdžių ugdymas ir meninės raiškos laisvė.
- Su **klimato kaita ir kultūros paveldu** susijusios priemonės. Komisija organizavo valstybių narių ekspertų grupės darbą *Strengthening Cultural Heritage Resilience for Climate Change* (liet. „Kultūros paveldo atsparumo klimato kaitai stiprinimas“). Grupės ataskaita paskelbta 2022 m. rugsėjo mėn. Joje nustatyta geroji patirtis ir novatoriškos priemonės, skirtos materialiajam ir nematerialiajam kultūros paveldui apsaugoti nuo klimato kaitos poveikio. Tai apima rekomendacijas dėl galimo kultūros paveldo indėlio švelninant klimato kaitą ir kovojant su ja pagal žaliąjį kursą. Komisija taip pat pradėjo **tyrimą dėl programos „Kūrybiška Europa“ žalinimo**. Juo siekiama iširti, kaip į programą būtų galima įtraukti aplinkosauginės, tvarios ir proporcingas priemones, kuriomis būtų didinamas jos indėlis į klimato politikos veiksmus ir biologinės įvairovės aspekto integravimą.
- Veiksmai, kuriais siekiama mažinti **skaitmeninės pertvarkos poveikį kultūros ir meno įvairovei**, t. y. verslo modeliams, santykiams su auditorija ir koncepcijos, gamybos ir vartojimo būdų

²⁸ Pagal bandomąjį projektą paskelbtame kvietime teikti pasiūlymus numatytas šis prioritetas: prisidėti prie žaliosios pertvarkos ir kovos su klimato kaita bei aplinkos būklės blogėjimu: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/pppa-cult-2022-euheritagehub;callCode=null;freeTextSearchKeyword=;matchWholeText=true;typeCodes=1>

pokyčiams. 2021 m. pabaigoje Komisija pradėjo dirbti su ekspertais, kad išnagrinėtų galimybę parengti savanoriškas gaires, kaip rinkti ir tvarkyti duomenis apie **skaitmeninę auditoriją**, ypatingą dėmesį skiriant scenos menui ir kultūros paveldui. 2022 m. birželio mėn. ataskaitoje „(Re)-Engaging digital audiences – Improving Audience Data“²⁹ (liet. „Skaitmeninės auditorijos įtraukimas. Auditorijos duomenų gerinimas“) apžvelgiama patirtis, įgyta vykdant su COVID-19 susijusią praktiką. Be to, atsižvelgiant į Kultūros paveldo ekspertų grupės³⁰ veiklą, taip pat buvo aptarti **skaitmeninio ir kultūros paveldo** klausimai, daugiausia dėmesio skiriant su skaitmeninimu susijusiai patirčiai, įgytai per COVID-19 pandemiją. Joje aptarta gebėjimų stiprinimo patirtis, susijusi su parodomis, švietimo programomis ir artefaktais internete, ir kultūrinį nuovargį internete patiriančios auditorijos klausimas.

- Komisijos iniciatyva „**Music Moves Europe**“ (MME) yra dar vienas pavyzdys, kuriuo remiami darnaus vystymosi socialiniai ir ekonominiai aspektai. MME siekiama stiprinti geriausius muzikos sektoriaus pranašumus: kūrybiškumą, įvairovę ir konkurencingumą. Konkretūs jos tikslai – skatinti kūrybiškumą ir inovacijas, saugoti ir plėsti Europos muzikos įvairovę, padėti sektoriui prisitaikyti prie skaitmeninio ir remti jo tvarumą, ypač po COVID-19 krizės. Pagal MME Komisija siekia parengti integruotą požiūrį, apimantį tikslinį ES finansavimą (pagal programą „Kūrybiška Europa“ ir ne tik ją), politinę paramą, teisės aktus ir dialogą dėl Europos muzikos sektoriaus poreikių ir uždavinių. Keliuose neseniai paskelbtuose kvietimuose teikti pasiūlymus daugiausia dėmesio skirta su tvarumu susijusiems veiksams. Nuo 2023 m. pagal MME bus skatinamas tvarus muzikos platinimas.
- Kiti konkrečioms sektoriams būdingi pavyzdžiai – **STAGES – Tvaraus teatrų aljanso žaliajai aplinkos kaitai skatinti projektas** (angl. *Sustainable Theatre Alliance for a Green Environmental Shift*) ir **Europos teatrų konvencijos tinklas**, kurių tikslas – daryti struktūrinį poveikį sektoriui ir jo vertės grandinei.
- **Specialiai menininkams ir specialistams skirta programa, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas jų tarpvalstybiniam judumui – „Cultura Moves Europe“**³¹. Tai programa, pagal kurią skiriamos judumo dotacijos asmenų tarptautinio bendradarbiavimo, profesinio tobulėjimo, bendros gamybos ir bendros kūrybos projektams, kuriais menininkai ir kūrėjai skatinami atsižvelgti į savo judumo poveikį aplinkai ir pasirinkti tvaresnes transporto priemones. Per programoje numatytas menininkų kūrybinės viešnagės programas gali būti įgyvendinami projektai, atitinkantys naujojo europinio bauhauzo vertybes.
- Priemonė „**Perform Europe**“, kurią pradėta įgyvendinti 2021 m., siekiant remti novatorišką, įtraukų ir tvarų platinimą ir turizmo modelius scenos menų sektoriuje.
- **Lyčių lygybė** kultūros srityje³². Komisija finansavo 2020 m. rugsėjo mėn. paskelbtą lyčių nelygybės kultūros ir kūrybos sektoriuose tyrimą³³. 2021 m. birželio mėn. AKM valstybių narių darbo grupė lyčių lygybės kultūros ir kūrybos sektoriuose klausimais pateikė savo galutinę ataskaitą, įskaitant

---

²⁹ <https://voicesofculture.eu/2022/06/02/brainstorming-report-re-engaging-digital-audiences-challenges-and-opportunities/>

³⁰ [Expert group on cultural heritage | Culture and Creativity \(europa.eu\)](https://culture.ec.europa.eu/culture-and-creativity)

³¹ <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand/culture-moves-europe-mobility-for-artists-and-professionals#:~:text=Culture%20Moves%20Europe%20is%20a%20scheme%20that%20supports,It%20is%20part%20of%20Creative%20Europe%2080%99s%20Culture%20strand>

³² Komisija remia lyčių lygybę kultūros srityje pagal programą „Kūrybiška Europa“ (pavyzdžiui, pagal projektą „Keychange“ ir mentorystės programą „MEWEM“). Be to, pagal naująją 2021–2027 m. programą „Kūrybiška Europa“ reikalaujama, kad finansuojamais projektais būtų tinkamai sprendžiami įtraukties ir nediskriminavimo klausimai, ypatingą dėmesį skiriant lyčių lygybei.

³³ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/92d621d1-bb99-11ec-b6f4-01aa75ed71a1/language-lt/format-PDF/source-266388294>

keletą rekomendacijų politikos formuotojams, kultūros ir švietimo įstaigoms³⁴. Vykstant iniciatyvos „Kultūros balsai“ dialogui, kultūros ir kūrybos sektorių atstovai susitiko aptarti lyčių pusiausvyros kultūros ir kūrybos sektoriuose klausimą ir 2020 m. vasario mėn. paskelbė savo ataskaitą³⁵. Be to, 2020 m. gruodžio mėn. buvo priimtos pirmininkaujančios valstybės narės išvados dėl lyčių lygybės kultūros srityje³⁶.

- Veiksmai **kultūros ir gerovės srityje** – svarbus naujas klausimas, kilęs visų pirma po COVID-19 krizės. Komisija įgyvendina Europos Parlamento parengiamuosius veiksmus *Bottom-up policy development for culture and well-being in the EU* (liet. „Principu „iš apačios į viršų“ grindžiamas kultūros ir gerovės politikos plėtojimas ES“). Įgyvendinant projektą, kurį pusantrų metų vykdo Europos partnerių konsorciumas, daugiausia dėmesio skiriama mokslinių tyrimų šioje srityje atnaujinimui, aktualiausios esamos praktikos nustatymui, vietos subjektų gebėjimų veiksmingai pasinaudoti kultūra, siekiant didinti gerovę ir sveikatą, stiprinimui, ypatingą dėmesį skiriant psichikos sveikatai. ESPON taip pat neseniai atliko kultūros paveldo, kaip Europos regionų visuomenės gerovės šaltinio, tyrimą³⁷. Tikslas – parengti visos Europos mastu taikytiną metodiką ir teritorinę kultūros paveldo poveikio visuomenei analizę, atsižvelgiant į tokius aspektus kaip gerovė ir socialinė įtrauktis. **Kultūros paveldas kaip pagrindinis turtas užkertant kelią krizėms ir kuriant taiką** (16 DVT „Taika, teisingumas ir stiprios institucijos“). Sąmoningas kultūros paveldo naikinimas plačiai pripažįstamas kaip galimas būsimo masinio smurto rodiklis arba pranašiškas ženklas, nes tai daroma siekiant panaikinti istoriją ir artefaktus, kurie yra labai svarbūs gyventojų kultūrai ir tapatybei. Sistemingai ir dideliu mastu vykdomas tyčinis kultūros paveldo naikinimas Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statute taip pat apibrėžiamas kaip karo nusikaltimas. Kultūros paveldo naikinimas atliko svarbų vaidmenį Sirijoje, Irake ir Malyje vykstančiuose konfliktuose. Pavyzdžiui, 2012 m. islamistų grupuotės Malio šiauriniuose regionuose įvykdė išpuolius prieš Timbuktu šventoves ir mauzoliejus. Tarybos išvadose dėl **ES požiūrio į kultūros paveldą konfliktų ir krizių metu ir specialioje ES koncepcijoje** pateikiama aiški politinė ir veiklos sistema, skirta nuoseklesniam ir matomesniam ES požiūriui į kultūros paveldą taikos labui (16 DVT, 8 DVT „Deramas darbas ir ekonomikos augimas“, 11 DVT „Tvarūs miestai ir bendruomenės“). Kalbant konkrečiai, ES įsipareigoja laikytis konfliktams atžvalgaus, įtraukaus, vienodo ir nediskriminacinio požiūrio. Atsižvelgdama į dabartinę padėtį Ukrainoje, Komisija remia Ukrainos kultūros paveldo išsaugojimą, tiekdamą ekstremaliosioms situacijoms skirtą apsaugos įrangą ir remdama Ukrainos kultūros paveldo elektroninių dokumentų rengimą. Komisija taip pat remia Ukrainos menininkus ir kultūros specialistus. Pavyzdžiui, 2022 m. rugsėjo mėn. pagal programą „Kūrybiška Europa“ ji paskelbė kvietimą remti menininkus už savo šalies ribų, kultūros organizacijas Ukrainoje ir pasiręgti Ukrainos kultūros sektoriaus gaivinimui po karo vidutinės trukmės laikotarpį.
- 2019–2023 m. parengiamaisiais veiksmais *European Spaces of Culture* (liet. „Europos kultūros erdvės“), kuriuos įgyvendina ES nacionaliniai kultūros institutai (EUNIC), išbandomi novatoriški bendradarbiavimo modeliai tarptautinių kultūros ryšių srityje (17 DVT „Partnerystės siekiant tikslų“, 10 DVT „Sumažinta nelygybė“), užmezgant lygybės principu grindžiamus Europos ((EUNIC narių ir ES delegacijų) ir vietos partnerių partnerystės ryšius ES nepriklausančiose šalyse su horizontaliosiomis prioritetinėmis temomis susijusiose srityse. Šiais projektais kultūriniai ryšiai susiejami su darniu vystymusi, pavyzdžiui, propaguojant klimato politikos veiksmus Brazilijoje ir Mongolijoje (13 DVT „Klimato politika“), remiant vietos kultūros sektorių atsigavimą po pandemijos padarinių Tanzanijoje ir Kamerūne (8 DVT „Deramas darbas ir ekonomikos augimas“), didinant kultūros prieinamumą neįgaliųjų bendruomenėms Kinijoje ir Urugvajuje (10 DVT „Sumažinta nelygybė“) ir diegiant inovacijas skaitmeninės pertvarkos srityje Meksikoje.

³⁴ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/36e9028b-c73b-11eb-a925-01aa75ed71a1/language-lt>

³⁵ <https://voicesofculture.eu/2019/05/14/gender-balance-in-the-cultural-and-creative-sectors/>

³⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13097-2020-INIT/en/pdf>

³⁷ <https://www.espon.eu/HERIWELL>

Būsiami veiksmai:

- dar nepatvirtinta Komisijos **iniciatyva dėl ES strateginės kultūros programos** (tolesnė veikla, susijusi su Tarybos raginimu, pateiktu 2023–2026 m. ES darbo plane kultūros srityje³⁸);
- **ES tyrimas dėl programos „Kūrybiška Europa“ žalinimo**, kuris bus paskelbtas 2023 m.;
- metinė **Kultūros paveldo konfliktų ir krizių metu koncepcijos įgyvendinimo pažangos ataskaita**. Taikos ir saugumo Europos Sąjungos išorės veiksmuose komponentas ir specialios Tarybos išvados;
- garbės svečio teisėmis dalyvaudama **2023 m. lapkričio 25 d. – gruodžio 3 d. vykstančioje Gvadalacharos tarptautinėje knygų mugėje**, ES daugiausia dėmesio skirs kultūrai ir darniam vystymuisi;
- audiovizualinio sektoriaus specialistams numatytas įgūdžių ugdymo mokymas, kad jie galėtų vertinti ir teikti žaliąją produkciją. Žalinimas taip pat yra viena iš Europos kino teatrų tinklo veiklos sričių, pagal kurią bus remiami novatoriški mažų kino teatrų tinklų projektai, nukreipti į parodų sektoriaus tvarumo skatinimą.

B. Regioninė ir miestų politika

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

ES sanglaudos politikoje, įgyvendinamoje visų pirma pasitelkiant Europos regioninės plėtros fondą (ERPF), tradiciškai pripažįstama, kad **investicijos į kultūrą yra pagrindiniai teritorinės plėtros ir socialinės sanglaudos skatinimo veiksniai**. Turtingu Europos kultūros paveldu stiprinama europinė tapatybė, propaguojamos bendros Europos vertybės, aktyvus pilietiškumas, įtrauktis ir kultūrų dialogas. Kultūros ir kūrybos sektoriai ir pramonė yra labai svarbūs regionų ekonomikos konkurencingumui ir patrauklumui, o kultūros paveldas yra pagrindinis miestų ir regionų įvaizdžio ir tapatybės elementas ir dažnai yra miestų turizmo dėmesio centre.

Pagal ES sanglaudos politiką valstybėms narėms, regionų ir vietos valdžios institucijoms suteikiama galimybė naudoti kultūrą kaip teritorinio ekonominio ir socialinio vystymosi, įtraukties ir inovacijų svertą, kai bendruomenės ir teritorijos gali pasinaudoti šalies vidaus kultūros vertybėmis, kad paskatintų augimą ir kartu mažintų nelygybę. ERPF parama kultūrai ir kultūros paveldui grindžiama teritoriniu ir integruotu požiūriu, kuriuo remiama teritorinė ir miestų plėtra, socialinė įtrauktis ir skatinamas visuomenės dalyvavimas.

---

³⁸ 2022 m. lapkričio 29 d. Tarybos rezoliucija dėl 2023–2022 m. darbo plano kultūros srityje; [st15381-en22.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R15381&from=do)

2021–2027 m. sanglaudos politikoje **daugiausia dėmesio bus skiriama tvarumui ir skaitmeniniam kultūros paveldo pažinimo potyrių stiprinimui. Tai apima kultūros ir kūrybos sektorių pertvarką ir atsparumą ateityje**, taip pat kultūros paveldo propagavimą, laikantis aukščiausių standartų, siekiant integruoti socialinę įtrauktį, tvarumą ir piliečių dalyvavimą per kultūrą. Kultūros ir kūrybos sektoriams ir pramonei gali būti naudingos investicijos pagal visus penkis sanglaudos politikos tikslus, be kita ko, pasitelkiant naująjį ERPF konkretų tikslą³⁹, kuriuo siekiama stiprinti kultūros vaidmenį sprendžiant socialinius ir ekonominius uždavinius, arba įgyvendinant integruotas teritorines strategijas pagal 5 politikos tikslą „Piliečiams artimesnė Europa“ pagal programas, kuriomis siekiama veiklos sričių „Investicijos į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą“ ir „Europos teritorinis bendradarbiavimas (INTERREG)“ tikslų. Be to, kultūrą galima remti pagal konkretų INTERREG tikslą, visų pirma pagal „geresnio bendradarbiavimo valdymo“ tikslą. **Su kultūros ir gamtos paveldu susijęs tarpvalstybinis bendradarbiavimas dažnai yra naudingas, nes daugelis gamtos paveldo objektų yra tarpvalstybinio pobūdžio.** Bendradarbiavimas tarpvalstybiniu mastu suteikia galimybę laikytis integruoto ir tvaraus požiūrio į, pavyzdžiui, piligrimystės maršrutus, tvarius kelius, einančius per gamtos paveldo vietas, ir daug daugiau.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

Pagal šią programą **darnaus vystymosi kultūros aspektui remti skirto sanglaudos politikos finansavimo taikymo sritis apima šiuos veiksmus:**

- kultūros sektoriui skirtas priemonės, kuriomis didinamas kultūros ir tvaraus turizmo vaidmuo ekonominio vystymosi, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse, atsižvelgiant į poreikį užtikrinti kultūros ir turizmo sektorių skaitmeninę ir žaliąją pertvarką, atsparumą ir ilgalaikį aplinkosauginį, socialinį bei finansinį tvarumą;
- inovacijų priemonės ir naujų kultūros technologijų diegimą; kultūros sektoriaus MVĮ augimo ir konkurencingumo rėmimą; naujų skaitmeninių paslaugų, produktų ir sprendimų (pvz., skirtų kultūros paveldo skaitmeninimui) kūrimą, testavimą ir bandomąjį taikymą arba pažangiajai specializacijai reikalingų įgūdžių ugdymą (kai kultūra yra sektorius, pasirinktas pagal regiono arba valstybės narės pažangiosios specializacijos strategiją);
- priemonės, kuriomis remiamas energijos vartojimo efektyvumas, atsinaujinančiųjų išteklių energija, atliekų tvarkymas, žiedinė ekonomika, žalioji infrastruktūra ir prisitaikymas prie klimato kaitos, siekiant sumažinti kultūros ir kūrybos pramonės ir kultūros objektų aplinkosauginį pėdsaką bei poveikį klimatui pagal atitinkamas strategines programas;
- paramą tvariai transporto infrastruktūrai, kuria prisidedama prie tvaraus turizmo ir kultūros prieinamumo pagal atitinkamus transporto srities planus;
- priemonės, kuriomis skatinama kultūra, įgyvendinant teritorines ir miestų plėtros strategijas, už kurias atsakingos teritorinės valdžios institucijos, dalyvaujant vietos suinteresuotiesiems subjektams ir vietos bendruomenėms. Miestams ir funkcinėms miestų zonoms 8 proc. finansavimo skiriama tvariai miestų plėtrai, kai kultūra gali būti vienas iš pagrindinių jos skatinimo veiksnių;
- 20 atrinktų pasiūlymų dėl projektų, kuriems bus teikiama pagalba ir ekspertinės žinios, kad būtų parengti įkvepiantys vietos lygmens naujojo europinio bauhauso projektai, kuriais skatinami esminiai pokyčiai. Atrinkti projektai apima įvairias temas, kaip antai: pastatų ir (arba) viešųjų erdvių

---

³⁹ Kaip naujovė 2021–2027 m. laikotarpiu sanglaudos politikoje nustatytas konkretus ERPF tikslas, kuriuo daugiausia dėmesio skiriama kultūros ir tvaraus turizmo vaidmens ekonominio vystymosi, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse stiprinimui pagal 4 politikos tikslą „Socialiai atsakingesnė ir įtrauktesnė Europa“, pagal kurį siūloma plataus masto parama, teikiama neatsižvelgiant į finansavimo galimybes pagal kitus ES sanglaudos politikos tikslus.

atnaujinimas laikantis žiediškumo principo, saugomas ir pertvarkytas kultūros paveldas, įperkamo būsto sprendimai ir integruotas miesto ir kaimo erdvių atnaujinimas⁴⁰;

- šešis novatoriškus veiksmus kultūros ir kultūros paveldo srityje, atrinktus pagal 5-ąjį kvietimą teikti pasiūlymus pagal iniciatyvą „Inovatyvūs miestų sprendimai“⁴¹;
- pirmąjį kvietimą teikti pasiūlymus pagal Europos miestų iniciatyvą dėl projektų „Inovatyvūs miestų sprendimai“, kuriame daugiausia dėmesio bus skiriama naujam europiniam bauhausui, įskaitant kultūros paveldo išsaugojimą ir pertvarkymą;
- bandomąjį kultūros apsaugos ir skatinimo ES atokiausiuose regionuose⁴² ir užjūrio šalyse bei teritorijose projektą. Tikslas – propaguoti turtingą šių regionų ir teritorijų kultūros paveldą, rengiant konferencijas, mainus, renginius ir parodas, siekiant skleisti meno kūrinius ir remti kultūrinius mainus, vykstančius kultūros ir kūrybos sektorių specialistams naudojantis judumo galimybėmis;
- vieną iš 14 partnerysčių, sukurtų vykdant tarpvyriausybinių darbų pagal **ES miestų darbotvarkę**, kuri yra susijusi su **kultūra ir kultūros paveldu**. Partnerystės kultūros ir kultūros paveldo srityje tikslas – gerinti Europos miestų istorinės apstatytos aplinkos valdymą, skatinti kultūrą ir išsaugoti miestų kraštovaizdžio bei paveldo kokybę;
- naują partnerystę, užmegztą pagal ES miestų darbotvarkę, kurios atveju daugiausia dėmesio bus skiriama **tvaraus turizmo** temai;
- ne tik finansavimo paramą, teikiamą pagal bendrąsias ir bendradarbiavimo programas, bet ir aiškų kultūros bei darnaus vystymosi pripažinimą ir **ES makroregioninėse strategijose: ES strategijoje dėl Dunojaus regiono, ES Baltijos jūros regiono strategijoje, ES strategijoje dėl Alpių regiono, ES Adrijos ir Jonijos jūrų regiono strategijoje**. Visi šie veiksmai ir tikslai yra svarbūs įgyvendinant bendrą regioninę ir bendrą ES kultūros ir darnaus vystymosi politiką, nes jie padeda sukurti programų ir iniciatyvų, taip pat ES šalių partnerių ir (arba) ES nepriklausančių šalių suinteresuotųjų subjektų tarpusavio sąsajas ir sinergiją;
- **naujojo europinio bauhauso integravimą į valstybių narių sanglaudos programas**, kuris yra vienas iš šiuo metu vykstančių 2021–2027 m. programavimo derybų prioritetų. Iniciatyva laikoma vienu iš **tikslų, numatytų kiekvienos valstybės narės strateginės partnerystės susitarimuose ir atitinkamose veiksmų programose**.

Būsiami veiksmai:

- kvietimo teikti pasiūlymus dėl **naujojo europinio bauhauso pagal Europos miestų iniciatyvos projektą „Inovatyvūs miestų sprendimai“** paskelbimas 2022 m. rudenį;
- tolesnis kultūros ir kultūros paveldo rėmimas įgyvendinant **Europos teritorinio bendradarbiavimo (INTERREG)** programas ir makroregionines strategijas;
- **naujos partnerystės sukūrimas pagal ES miestų darbotvarkę**, kurios atveju daugiausia dėmesio bus skiriama **turizmui**.

⁴⁰ Vietos lygmens naujojo europinio bauhauso iniciatyvos: https://c.ramboll.com/local-support-new-european-bauhaus?utm_source=direct-email&utm_medium=email&utm_campaign=nebop.

⁴¹ <https://uia-initiative.eu/en/theme/culture-and-cultural-heritage>

⁴² ES yra devyni atokiausi regionai, kuriuose gyvena 4,8 mln. piliečių: Prancūzijos Gviana, Gvadelupa, Martinika, Majotas, Reunjono sala ir Sen Martenas (Prancūzija), Azorų ir Madeiros salos (Portugalija) ir Kanarų salos (Ispanija). Pagal SESV 349 straipsnį konkrečios ES teisės aktų nuostatos padeda šiems regionams spręsti pagrindines problemas, su kuriomis jie susiduria dėl savo atokumo, izoliuotumo ir mažumo.

C. Vidaus reikalai ir vidaus saugumas

Pagrindiniai prioritetai ir strateginiai veiksmai

Kultūros paveldo objektų vagystė ir grobimas bei neteisėta prekyba kultūros objektais yra didelio masto tarptautinis verslas ir pelningas pajamų šaltinis organizuotoms nusikalstamoms grupėms, o kartais – teroristams ir konflikto šalims. Kultūros objektai ypač neapsaugoti nuo neteisėtos prekybos konfliktų ir krizių regionuose, pavyzdžiui, Ukrainoje ir Artimuosiuose Rytuose. Vykdamt minėtą veiklą gali būti visiškai arba iš dalies sunaikinti pavogti ar pagrobti daiktai, taip pat kultūros paveldo vietovės, religiniai pastatai, archeologinės vietovės ir pan., kurie turi didelę vertę vietos gyventojų tapatybei, nes jais dažnai net pirminėje jų sukūrimo vietoje išsaugoma istorinė, kultūrinė ir socialinė atmintis. Tinkamai apsaugotas kultūros paveldas prisideda prie vystymosi proceso, nes jis suteikia švietimo ir darbo galimybių, erdvę įvairių socialinių grupių dialogui ir padeda stiprinti marginalizuotų bendruomenių balsą bei jų bendrystės jausmą.

Taigi naikinant kultūros paveldą gali būti padaryta didelė žala ne tik kolektyvinei visuomenės atminčiai, bet ir atimtas bendruomenės pajamų šaltinis, pavyzdžiui, sunaikinus turistų traukos vietas (kultūros paveldo objektus, muziejus ir kt.),

Vadovaudamasi 2020 m. ES saugumo sąjungos strategija ir 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija, Komisija šiuo metu rengia kovos su neteisėta prekyba kultūros objektais veiksmų planą. Tikslas – kovoti su neteisėta prekyba kultūros objektais ir apsaugoti kultūros objektus nuo sunaikinimo, nusikalstamu būdu darant žalą. Atsižvelgiant į tai, veiksmų plane bus nagrinėjami įvairūs kovos su neteisėta prekyba kultūros objektais aspektai, įskaitant teisėsaugos ir teisminių institucijų gebėjimų stiprinimą, siekiant geriau nustatyti neteisėtos prekybos atvejus ir už juos bausti, gerinti kultūros objektų atsekamumą, jų apsaugą nuo neteisėtos prekybos ir grobimo ir bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, kuriose kultūros objektai grobstomi, ypatingą dėmesį skiriant šalims, kuriose vyksta konfliktai ir krizės. Kiti aspektai apima informuotumo apie poreikį apsaugoti kultūros objektus ir žalą, kurią neteisėta prekyba jais gali padaryti kultūros paveldui, didinimą.

Būsiami veiksmai:

- socialinių tikslų ir ekonominės pridėtinės vertės teikiamų pranašumų išnaudojimas kovojant su nusikalstamumu ir neteisėta prekyba ir sudarant palankesnes sąlygas atsirasti kultūrinių bendrijų atsakomybės jausmui;
- **Kovos su neteisėta prekyba kultūros objektais veiksmų plano**, kuriuo siekiama spręsti įvairius kovos su neteisėta prekyba kultūros objektais ir jų apsaugos nuo nusikalstamu būdu daromos žalos aspektus, patvirtinimas **2022 m.**

D. Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis

Politikos prioritetai ir strateginiai veiksmai

Viena iš pagrindinių bendrųjų iniciatyvų – **Neįgaliųjų teisių strategija**⁴³. Ja siekiama tolesnės pažangos užtikrinant visapusišką neįgaliųjų dalyvavimą, be kita ko, kultūros srityje. Ja vadovausis tiek valstybės narės, tiek ES institucijos. Prieinamumas yra teisių skatinamasis veiksnys ir neįgaliųjų visapusiško dalyvavimo lygiomis teisėmis su kitais asmenimis būtina sąlyga. Vadovaujantis strategija, **svarbus kultūros tikslas būtų užtikrinti kultūros renginių ir kultūros produktų prieinamumą ir skatinti neįgaliųjų meninę kūrybą**. Strategija siekiama pažangos visose Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos⁴⁴, kurios šalys yra ES ir visos ES valstybės narės, srityse. Tai teisiškai privaloma žmogaus teisių priemonė, kuria nustatomi būtiniausi neįgaliųjų teisių standartai.

Komisija sukūrė strategijos įgyvendinimo stebėsenos sistemą. Ji taip pat prisidės prie Europos semestro, ES socialinių rodiklių suvestinės ir DVT įgyvendinimo. Iki 2023 m. bus parengti nauji negalios rodikliai, kuriais bus grindžiami socialinių rodiklių suvestinės, Europos semestro ir DVT rodikliai.

Įgyvendindama strategiją, Komisija skatina ir didina neįgaliųjų meno kūrinių matomumą. Ja taip pat siekiama užtikrinti, kad kultūros paveldas ir visa kultūrinė veikla būtų prieinami neįgaliesiems, pasitelkiant ES finansavimą, pvz., pagal programą „Kūrybiška Europa“. Komisija taip pat:

- parėmė tyrimą⁴⁵, atliktą įgyvendinant didelio masto projektą „*Europe Beyond Access*“⁴⁶, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kiek pagrindinių kultūros sričių vadybininkams žinoma (arba nežinoma) apie a) neįgaliųjų menininkų darbą, b) tai, kaip užtikrinti, kad jų programos būtų jiems prieinamos, ir c) tai, kaip užtikrinti, kad jų programos būtų prieinamos neįgaliesiems;
- skatina prieinamo turizmo plėtrą miestuose, skirdama Europos pažangiojo turizmo sostinės apdovanojimą.

Strategija siekiama užtikrinti, kad neįgalieji galėtų dalyvauti kultūriniame gyvenime lygiai su kitais asmenimis, kaip nustatyta JT neįgaliųjų teisių konvencija. Komisija ragina valstybes nares propaguoti ir skatinti **neįgaliųjų kultūrą ir kūrybinę veiklą bei meną** ir didinti informuotumą. Taip jie būtų geriau matomi parodose ir pasirodymuose ir būtų užtikrinta, kad daugiau pasirodymų, festivalių, meno kolekcijų ir muziejų būtų prieinami neįgaliesiems. 2016–2018 m. ES neįgaliojo kortelė buvo įdiegta kaip bandomasis projektas aštuoniose valstybėse narėse (Belgijoje, Kipre, Estijoje, Suomijoje, Italijoje, Maltoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje), o jam pasibaigus kortelė šiose šalyse tebegalioja ir tebėra pripažįstama. **Tyrime, kuriame įvertintas bandomųjų veiksmų dėl ES neįgaliojo kortelės įgyvendinimas ir susijusi nauda**⁴⁷, nustatyta, kad galima imtis platesnio masto veiksmų, ir pateikta įrodymų, kad, be kita ko, neįgaliųjų dalyvavimas kultūros, laisvalaikio, sporto ir turizmo užsienyje veikloje šiek tiek padidėjo. Komisija ketina išplėsti ES neįgaliojo kortelę.

Be to, pagal Europos įgūdžių paktą 2022 m. sukurta nauja partnerystė, kuria siekiama skatinti įgūdžių kultūros ir kūrybos sektoriuose.

Būsiami veiksmai:

⁴³ [Lygybės sąjunga. 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija. Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis. Europos Komisija \(europa.eu\).](https://ec.europa.eu/development/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=8407&furtherPubs=yes)

⁴⁴ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

⁴⁵ [Time to Act: How lack of knowledge in the cultural sector creates barriers for disabled artists and audiences – Disability Arts International.](https://www.dai.org/en/time-to-act-how-lack-of-knowledge-in-the-cultural-sector-creates-barriers-for-disabled-artists-and-audiences-disability-arts-international)

⁴⁶ [Europe Beyond Access – Disability Arts International.](https://www.dai.org/en/europe-beyond-access-disability-arts-international)

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=8407&furtherPubs=yes>

- vykdoma Komisijos kampanija⁴⁸ „**Kartu už teises**“ (vyks iki 2023 m. kovo mėn.), kuria siekiama didinti informuotumą apie pagrindinius strategijos aspektus, įskaitant kultūrą, ir kuri yra parengta konsultuojantis su neįgaliaisiais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis bei menininkais;
- Komisijos pasiūlymas pratęsti Europos neįgaliojo kortelės galiojimą, kad ji būtų pripažinta visose valstybėse narėse, remiantis patirtimi, įgyta vykdant ES neįgaliojo kortelės bandomąjį projektą ir taikant Europos neįgalųjų automobilių statymo kortelę, kuris bus pateiktas iki 2023 m. pabaigos;
- tolesnis sektorių partnerystės ryšių plėtojimas ir skatinimas pagal Įgūdžių paktą 2023 m., kurie yra paskelbti Europos įgūdžių metais.

E. Teisingumas, vartotojų teisės ir lyčių lygybė

Politikos programa, pagrindiniai prioritetai ir dabartinės priemonės

2020 m. Komisija patvirtino **ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą**. Jame išdėstytas visapusiškas trimis ramsčiais grindžiamas požiūris, kuriuo socialinė ir ekonominė įtrauktis papildoma, skatinant lygybę ir stiprinant dalyvavimą.

Šis planas apima ES lygmens tikslus ir kiekybinius pagrindinius uždavinius, susijusius su kova su priešišku romams ir diskriminacija, skurdo ir socialinės atskirties mažinimu, dalyvavimo skatinimu ir veiksmingų vienodų romų galimybių gauti išsilavinimą, darbą, sveikatos priežiūrą ir būstą didinimu. Kultūros srityje jis apima veiklos tikslą **didinti informuotumą apie romų istoriją, kultūrą, pripažinimą ir susitaikymą**. Šiam tikslui taikomi rodikliai galėtų būti **susieti su plačiosios visuomenės informuotumu apie romų istoriją, literatūrą, meną, kultūrą, muziką ir politiką**, plačiosios visuomenės dalyvavimu romų kultūros festivaliuose ir kituose viešuose renginiuose, žiniomis apie romų kalbą ir informuotumu apie romų holokaustą.

Valstybės narės patvirtino savo įsipareigojimą skatinti romų lygybę ir įtrauktį, vieningai priimdamos Tarybos rekomendaciją dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo. Joje nustatomos konkrečios priemonės, kurias jos turi įtraukti į savo **romų integracijos nacionalinius strateginius planus**. Šios priemonės apima mokytojų ir mokyklų darbuotojų informuotumo apie romų istoriją ir kultūrą didinimą, romų dalyvavimo socialinėje, ekonominėje, politinėje, kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje skatinimą ir informuotumo apie romų kultūrą, kalbą ir istoriją visuomenėje skatinimą, įskaitant romų holokausto atminimą.

Komisija skatina **teigiamus naratyvus ir populiarina romų tautybės sektinus pavyzdžius** bei didina informuotumą apie romų istoriją ir kultūrą, be kita ko, per 2022 m. ES romų savaitę, kurią rengia Europos Parlamentas, organizuojamą renginį, skirtą informuotumui apie romų kalbą didinti. Ji taip pat remia atitinkamą veiklą pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą⁴⁹.

Kalbant apskritai, vykdoma veikla, kuria siekiama įgyvendinti **ES kovos su rasizmu veiksmų planą**, ir veikla **religijų dialogo** srityje, visų pirma įgyvendinant ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategiją.

Būsiami veiksmai:

⁴⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1556>

⁴⁹ [Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa|Europos Komisija \(europa.eu\)](#).

- valstybės narės iki 2030 m. turės įgyvendinti savo **romų integracijos nacionalinius strateginius planus**, įskaitant priemones, kuriomis didinamas informuotumas apie romų meną, istoriją ir kultūrą;
- Komisija 2022 m. rudenį turės paskelbti **nacionalinių strateginių planų vertinimą**, įvertinti valstybių narių prisiimtus įsipareigojimus ir pateikti gaires dėl bet kokių reikalingų patobulinimų;
- toliau bus remiama **veikla, kuria didinamas informuotumas apie romų istoriją ir kultūrą, ir skatinama tiesa ir susitaikymas** pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą;
- toliau bus remiama **veikla, kuria didinamas informuotumas apie žydų gyvenimą ir paveldą, atsivėlgiant į holokausto atminimą**, pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą.

F. Naujasis europinis bauhausas ir jo horizontalusis aspektas siekiant kultūra grindžiamo tvarumo

Pastaraisiais metais iškilo poreikis spręsti pagrindinę, t. y. klimato kaitos, problemą ir panaikinti koronaviruso pandemijos padarinius. Patvirtinta sisteminė kultūros ir kultūros bei kūrybos sektorių svarba reaguojant į galimą trikdantį žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos poveikį, nes jie yra teigiami veiksniai, kuriais įgalinama tvari visuomenės pertvarka.

Naujasis europinis bauhausas (NEB) yra universali iniciatyva, kuria siekiama įgyvendinti žaliąją pertvarką, sprendžiant pasaulinius uždavinius ir šiuo tikslu diegiant konkrečioms vietovėms pritaikytus ir novatoriškus sprendimus. Sprendimais derinamos tvarumo, įtraukties ir estetikos vertybės. Šiuo trikampiu užtikrinama, kad numatyti sprendimai vienu metu apimtų įvairius aspektus. Jie apima ne tik aplinkos, įperkamo ir prieinamo aspektus, bet ir poreikius bei siekius, kurie neapsiriboja funkcijomis, kad visiems būtų užtikrinta patirties kokybė. Iniciatyvos inovacinis potencialas susijęs su daugiapakopiais, dalyvaujamaisiais ir tarpdalykiniais metodais, kurie turi būti įtraukti į bendro kūrimo ir įgyvendinimo procesus. Ji apima daugelį politikos sričių, disciplinų ir subjektų, kad kartu būtų kuriami nauji būdai siekti pertvarkyti visus piliečių gyvenimo aspektus: konkrečias vietas, produktus, paslaugas, ekosistemas, mąstyseną ir elgseną. Komunikate dėl NEB⁵⁰ pabrėžiamas esminis kultūros vaidmuo sprendžiant tvarumo uždavinius ir remiant teigiamus visuomenės pokyčius. Menininkams ir kultūros veikėjams tenka labai svarbus vaidmuo perorientuojant paradigmą į naują elgseną ir vertybes.

Komunikate taip pat minimas ketinimas sukurti galimybių atveriančią NEB sistemą, suderintą su DVT ir atitinkama ES politika bei iniciatyvomis. Praėjus beveik dvejiems metams nuo iniciatyvos įgyvendinimo pradžios ji buvo integruota į visas ES politikos sritis ir programas (programą „Europos horizontas“, LIFE, ERPF, Skaitmeninės Europos programą, programą „Erasmus+“, programą „Kūrybiška Europa“, Europos solidarumo korpusą ir Bendrosios rinkos programą).

Iniciatyva vienija įvairialypę, gyvybingą ir nuolat augančią bendruomenę, kurią sudaro daugiau kaip 500 partnerių ir rėmėjų iš tinklų organizacijų, vietos nevyriausybinų organizacijų (NVO), įmonių ir valdžios institucijų. NEB laboratorija, kaip viena iš pagrindinių pagal naujojo europinio bauhauso iniciatyvą sukurtų priemonių, suteikia galimybes išbandyti novatoriškus bendradarbiavimo modelius. NEB bendruomenė bendradarbiauja kurdamą priemones, sistemas ir žaliajai pertvarkai reikiamas sąlygas, kad paskatintų konkrečius pokyčius ir novatoriškus sprendimus vietoje. Nuo 2022 m. balandžio mėn. NEB laboratorijoje jau pradėti aštuoni veiksmi, iš kurių tris pradėjo pati NEB bendruomenė.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

⁵⁰ [Komisijos komunikatas dėl naujojo europinio bauhauso.](#)

Verta atkreipti dėmesį į šiuos NEB veiksmus, kuriais prisidedama prie DVT įgyvendinimo:

- šešis projektus, atrinktus pagal kvietimą teikti pasiūlymus dėl pavyzdinių parodomųjų projektų, susijusių su tokiomis temoms, kaip antai pastatų renovacija, žiediškas, menas, kultūros paveldas, švietimas, pažangieji miestai, miestų ir kaimų atnaujinimas ir kt., kūrimo. Kadangi projektai įgyvendinami visoje Europoje, jie duos įvairių rezultatų, kuriuos bus galima pritaikyti ir atkartoti vykdant panašią veiklą Europoje ir už jos ribų, kad jie padėtų suteikti postūmį rengti būsimus projektus.
- NEB laboratorija yra virtuali erdvė, kurioje NEB bendruomenė susiburia siūlyti konkrečius ir realius projektus. NEB laboratorijų projektais siekiama dviejų tikslų: a) sudaryti žaliajai pertvarkai reikiamas sąlygas; b) paskatinti realią pertvarką vietoje. NEB laboratorija laikosi Komisijos parengtos darbotvarkės, kuri šiuo metu matoma penkiuose Komisijos vadovaujamuose projektuose⁵¹. Joje taip pat įgyvendinamos bendruomenės inicijuotos iniciatyvos ir šiuo metu remiami pirmieji novatoriški NEB bendruomenės projektai, daugiausia dėmesio skiriant konkrečioms pokyčiams konkrečiose vietose.

Būsiami veiksmai:

- toliau remti NEB iniciatyvą, **sutelkiant ES finansavimo programas;**
- skatinti **NEB bendruomenės** iniciatyvas pagal principą „iš apačios į viršų“, be kita ko, pasitelkiant NEB laboratoriją;
- laipsniškai plėtoti dialogą ir bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis, **dalijantis NEB koncepcija ir ją išbandant už ES ribų.**

G. ES tarptautinė partnerystė ir vystymosi politika

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

Komisijos darbas tarptautinių partnerystės ryšių srityje grindžiamas bendru komunikatu „ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas“. Jame nustatytos trys pagrindinės veiklos sritys:

- skatinti kultūrų ir religijų dialogą, siekiant gerinti kultūrinį pliuralizmą ir tarpusavio supratimą, pagarbą įvairovei, lygybę ir žmogaus teises;
- remti kultūros ir kūrybos sektorius, kurie suteikia ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo galimybių;
- sudaryti palankesnes sąlygas bendradarbiavimui kultūros paveldo srityje, kuriuo suburiamos bendruomenės ir žmonės, stiprinamas jų tapatybės jausmas ir remiamas tvarus turizmas.

Komisija aktyviai vykdo darbą, susijusį su projektais ir veiksmais, kurie daro didelį poveikį ekonominiam vystymosi aspektui.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

Pagrindiniai pavyzdžiai:

- **2030 m. UNESCO rodiklių sistemos rėmimas**

⁵¹ Komisijos vadovaujami projektai yra: „Ženklinimo strategija“; „Bendro su filantropais finansavimo bandomasis projektas“; „Sutelktinis finansavimas ir viešasis finansavimas“; „Reglamentavimo analizė ir eksperimentai“; „Mokymosi vietų pertvarkymas“.

Pagal projektą vykdoma bandomoji veikla, kuria siekiama apibrėžti ir plėtoti UNESCO teminių kultūros srities rodiklių Darbotvarkėje iki 2030 m. sistemą (angl. *UNESCO Culture/2030 indicators*) Tikslas – vertinti ir stebėti kultūros vaidmenį ir indėlį įgyvendinant JT Darbotvarkę iki 2030 m.

Įgyvendinant projektą bandomi ir tobulinami teminiai rodikliai, kuriuos naudos šalys ir miestai, pageidaujantys savo savanoriškai rengiamose nacionalinėse ataskaitose ir vietos apžvalgose pabrėžti kultūros indėlį į darnų vystymąsi. Projekto rezultatais bus dalijamasi tarptautiniuose forumuose, siekiant užtikrinti, kad jais plačiai naudotųsi visi suinteresuotieji subjektai.

Kitos vykdomos iniciatyvos, be kita ko, apima:

- **Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę (KVTBP)**, kuria nacionaliniu, regioniniu ir pasauliniu lygmenimis remiamos kultūros ir darnaus vystymosi iniciatyvos, skirtos partneriams už ES ribų;
- **AKR ir ES kultūros programą**, pagal kurią remiami Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių grupės šalių menininkai ir meno kūriniai;
- **Novatoriško kultūros finansavimo iniciatyvą**, pagal kurią kultūros ir kūrybos pramonei padedama gauti finansavimą ir gerinti verslumo gebėjimus;
- **projektą „Šilko kelio paveldo koridoriai Afganistane, Vidurinėje Azijoje ir Irane. Europos kultūros paveldo metų tarptautinis aspektas“**, t. y. bendradarbiavimo iniciatyvą, kurią 2018 m. spalio mėn. pradėjo ES ir UNESCO, siekdamos stiprinti kultūros indėlį į darnų vystymąsi, plėtojant paveldu grindžiamą turizmą, kad būtų užtikrinti aukštos kokybės potyriai lankantis paramą gaunančiose šalyse esančiuose Šilko kelio paveldo koridoriuose;
- **projektą „Procultura“**, kuriuo skatinamas užimtumas ir pajamų kūrimas Afrikos šalių, kuriose vartojama portugalų kalba, ir Rytų Timoro **muzikos, scenos meno**, vaikų ir jaunimo literatūros bei leidybos **sektoriuose**;
- **Tapatybės kūrimo ir dalijimosi verslo iniciatyvą**, kuria siekiama šalinti kai kurias pagrindines pažeidžiamumo ir neteisėtos migracijos priežastis, stiprinant gamybos sektorius, prisidedančius prie tapatybės kūrimo, pvz., kultūros ir kūrybos sektorius ir pramonę, ir sprendžiant gyvenimo būdu grindžiamų rinkų vertės grandinių klausimus bei dalijantis jų kūrybiškumo produktu ir šiuo tikslu suteikiant galimybę patekti į naujas rinkas;
- projektą **„CreatiFI“**, pagal kurį kultūros ir kūrybos sektoriams padedama gauti finansavimą, teikiant garantijas ir paskolas, ir stiprinant Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių grupės šalių finansų tarpininkų gebėjimus;
- **ES ir UNESCO ekspertų priemonę**, t. y. projektą, pagal kurį remiama techninė pagalba ir tarpusavio mechanizmai, skirti dalytis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais, siekiant stiprinti kultūros ir kūrybos sektorių politiką ir institucinę aplinką; šiuo projektu siekiama sukurti tvarias kultūros valdymo sistemas, padedant plėtoti kultūros ir kūrybos sektorius, kurie prisideda prie įtraukaus socialinio ir ekonominio vystymosi ir skurdo mažinimo.

Būsiami veiksmai:

- kultūros ir kūrybos sektorių kultūros politikos ir institucinės aplinkos rėmimas, renkant **kultūros teminiams rodikliams ir politikos kryptims rengti** reikalingus įrodymus;
- Afrikos ir Europos **bendradarbiavimo kultūros srityje** ir kultūros paveldo Užsachario Afrikoje rėmimas, **siekiant darnaus vystymosi, taikos, darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo.**

H. Kaimynystės ir plėtros politika

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

Naujojoje Europos kultūros darbotvarkėje pabrėžiama, kad kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas turėtų būti sanglaudos ir socialinio bei ekonominio vystymosi varomoji jėga. Kaip nurodoma bendrame komunikate „ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas“, kultūrai ir kultūrų dialogui tenka svarbus vaidmuo skatinant susitaikymą. Tai reiškia, kad kiekvienam kaimynystės regionui parengti įvairūs politikos dokumentai.

Į pietinėms kaimyninėms šalims skirtos regioninės orientacinės daugiametės programos 1-ą prioritetinę sritį „Žmogaus socialinė raida, geras valdymas ir teisinė valstybė“ įtrauktas 4 konkretus tikslas – **remti kultūrą kaip žmogaus socialinės raidos ir geresnės gyvenimo kokybės reikalavimą**. ES remia kultūrą kaip vieną iš esminių bendruomenės gyvenimo elementų ir labai svarbią bendruomenės kūrimo proceso dalį.

Be to, naujojoje Europos kultūros darbotvarkėje numatyta, kad Komisija skatins Vakarų Balkanų kultūros ir kūrybos sektorius, be kita ko, naudodamasi Pasirengimo narystei pagalbos priemone, taip pat plėtros regioninio lygmens bendradarbiavimo kultūros srityje strategijas, pradėdama Vakarų Balkanais.

Pranešime „Įtikinama plėtros perspektyva ir sustiprintas ES bendradarbiavimas su Vakarų Balkanų regionu“ (Vakarų Balkanų strategijoje) pabrėžiama, kad regioninis bendradarbiavimas ir geri kaimyniniai santykiai Vakarų Balkanų regione yra būtinos išankstinės pažangos stojimo į Europos Sąjungą procese ir socialinio bei ekonominio regiono vystymosi skatinimo pasitelkiant kultūrą sąlygos. Bendradarbiavimo kultūros srityje su šiuo regionu ir jo viduje skatinimas yra vienas iš veiksmų, kuriais remiama Vakarų Balkanų strategijos 6 pavyzdinė iniciatyva.

Kalbant apie Rytų partnerystę, 2021 m. liepos mėn. paskelbtame bendrame tarnybų darbiniam dokumente „Ekonomikos gaivinimas, atsparumas ir reformos. Rytų partnerystės prioritetai po 2020 m.“ pagal pasiūlytą prioritetą „Investavimas į žmones ir žinias“ nustatyti šie tikslai:

- kuo labiau padidinti **kultūros ir kūrybos sektorių, kaip socialinio ir ekonominio vystymosi varomosios jėgos, potencialą**;
- stiprinti **bendradarbiavimą kultūros srityje ir kultūrų dialogą**, be kita ko, didinant dalyvavimą programoje „Kūrybiška Europa“, „EU4Culture“ ir kitose iniciatyvose.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

- „**Thaqafa Daayer Maydoor**“ yra ketverių metų trukmės (2020–2024 m.) regioninė programa, kuria skatinama kultūros ekosistema pietinėse kaimyninėse šalyse.
- „**CREACT4MED**“ yra ketverių metų trukmės (2020–2024 m.) regioninė programa, kurios bendras tikslas – stiprinti kultūros ir kūrybiškumo, kaip užimtumo ir atsparumo skatinimo veiksnio, vaidmenį. Joje daugiausia dėmesio skiriama verslu užsiimančiam jaunimui ir moterims verslininkėms pietinėse kaimyninėse šalyse.
- **Vakarų Balkanams skirta programos „Kūrybiška Europa“ linija**, kuria siekiama padidinti finansinę paramą Vakarų Balkanų kultūros organizacijoms, sukuriant specialiai Vakarų Balkanams skirtą finansavimo pagal programą „Kūrybiška Europa“ liniją. Ji įgyvendinta paskelbus specialų kvietimą teikti pasiūlymus, pagal kurį buvo finansuojami įvairių sektorių projektai. Jie apėmė vertimą ir leidybą, architektūrą, vaizdo meną, tapybą ir piešimą, teatrą, šokį, grafikos meną, muziką, nematerialiąją kultūrą, muziejus ar istorines vietas ir pastatus.

- **Vakarų Balkanų regioninė kultūros ir kūrybiškumo programa**, kuriai skirtas 8 mln. EUR biudžetas ir kuri atitinka Vakarų Balkanų strategiją, siekiama skatinti kultūrų dialogą ir stiprinti socialinį ir ekonominį kultūros ir kūrybos sektoriaus poveikį Vakarų Balkanuose.
- Programa „**EU4Culture**“ siekiama padėti pasiekti, kad kultūra taptų ekonominio augimo ir socialinio vystymosi varomąja jėga visame Rytų partnerystės regione. Ja remiamas didesnis kultūros sektoriaus vaidmuo skatinant ekonominį vystymąsi. Laikantis ja nustatyto tarpregioninio požiūrio, yra skatinamas aktyvesnis Rytų partnerystės šalių kultūrų dialogas ir keitimasis žiniomis ir gerinamas vietos valdymas kultūros sektoriuje.

Būsiami veiksmai:

- šiuo metu vykstantis darbas rengiant naują 2023 m. pietinėms kaimyninėms šalims skirtą kultūros programą, pagal kurią ES remis kultūros darbuotojus kaip bendruomenės telkėjus.

I. Švietimo ir jaunimo politika

Koalicija „Švietimas klimato labui“ yra pagal principą „iš apačios į viršų“ sukurta bendra iniciatyva, kuria siekiama įtraukti švietimo bendruomenę ES, nacionaliniu ir vietos lygmenimis. Kaip pavyzdinė komunikato dėl Europos švietimo erdvės sukūrimo iki 2025 m. iniciatyva, tai yra pagrindinė priemonė, kuria siekiama veiksmingai atsižvelgti į švietimo bendruomenės iniciatyvas ir projektus, kuriais remiamas perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui, ir jais dalytis. Tai visų pirma susiję su žaliųjų įgūdžių ugdymu ir elgsenos pokyčiais bei sąsajų su kitomis iniciatyvomis, pavyzdžiui, Klimato paktu arba naujuoju europiniu bauhauzu, nustatymu.

ES jaunimo strategija yra 2019–2027 m. ES bendradarbiavimo jaunimo politikos srityje programa, grindžiama 2018 m. lapkričio 26 d. Tarybos rezoliucija. Atsižvelgiant į jos 11 jaunimo tikslų ir tris ramsčius (įtraukti, susieti, suteikti galių), strategijos tikslas – prasmingas jaunimo dalyvavimas pilietinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje ir politinėje veikloje. Ja remiamas jaunų žmonių kūrybiškumo ugdymas ir jų galimybės naudotis kultūra ir kūrybos priemonėmis. Ja taip pat siekiama užtikrinti naujų technologijų prieinamumą, kad būtų sudarytos sąlygos jaunimo kūrybiškumui ir inovacijoms, ir skatinti susidomėjimą kultūra, menais ir mokslu.

Komisija remia šiuos tikslus savo finansavimo programomis, politika ir tyrimais:

- pagal programą „Erasmus+“ remiamas kūrybiškumas ir inovacijos bendradarbiavimo projektuose;
- Europos solidarumo korpusas remia Europos kultūros paveldą savanoriškos veiklos projektais;
- Tarybos išvados dėl jaunimo galimybių pažinti kultūrą (2010 m. lapkričio mėn.);
- Tarybos išvados dėl jaunimo kūrybiškumo ir novatoriškumo potencialo skatinimo (2012 m. gegužės mėn.).

Be to, 2022-ieji yra **Europos jaunimo metai**, kuriais atkreipiamas dėmesys į Europos jaunimo svarbą kuriant geresnę – žalesnę, įtraukesnę ir skaitmeninę – ateitį. Ši iniciatyva suteikia jaunimui galimybių mokytis, dalytis savo vizijomis, susitikti su žmonėmis ir dalyvauti veikloje visoje Europoje. Ją sudaro devynios politikos sritys, įskaitant kultūrą, pavyzdžiui, įgyvendinant pavyzdinę iniciatyvą „Jaunimas atranda kultūrą įgyvendinant iniciatyvą „DiscoverEU“ 2022 m.“.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

- Glaudžiai bendradarbiaudama su NEB, 2022 m. vasario mėn. koalicija „Švietimas klimato labui“ paskelbė bendrą kvietimą pareikšti susidomėjimą, kad švietimo ir žinių vietos parengtų savo NEB projektus, kuriuose būtų derinami projektavimo, tvarumo ir nauji mokymo metodai.

- Populiarinti kultūros paveldą pagal iniciatyvą „DiscoverEU“ keliaujančiam jaunimui („Erasmus+“), įskaitant pagal iniciatyvą „DiscoverEU“ visoje Europoje rengiamų susitikimų dalyvius.
- 2022 m. gegužės mėn. Taryba priėmė Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl mokymosi siekiant aplinkos tvarumo⁵². Joje šalys skatinamos nustatyti, kad mokymasis siekiant žaliosios pertvarkos ir darnaus vystymosi būtų viena iš prioritetinių švietimo ir mokymo politikos ir programų sričių.
- Didelis dėmesys žaliajai pertvarkai, kuri yra Europos švietimo erdvės⁵³ strateginių prioritetų dalis, ir STEAM metodo propagavimas ES švietimo pertvarkos darbotvarkėje: gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) sričių integravimas į meną⁵⁴.

Būsiami veiksmai:

- užtikrinti tolesnę veiklą, susijusią su 2022-aisiais Europos jaunimo metais;
- toliau remti kultūrą, kūrybiškumą ir inovacijas pagal programą „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpuso programą, taip pat sudaryti palankesnes sąlygas mokytis apie ES vertybes ir paveldą;
- toliau skatinti pavyzdinę iniciatyvą „Discover EU“;
- didinti koalicijos „Švietimas klimato labui“ ir kitų atitinkamų tvarumo ir klimato politikos sričių bei iniciatyvų sinergiją.

J. Bendrosios rinkos ir pramonės politika

Politikos programa ir prioritetai

Europos pramonės strategijoje ir jos atnaujintame variante⁵⁵ nurodyta 14 pramonės ekosistemų, iš kurių viena yra kultūros ir kūrybos pramonė. Požiūriu į pramonės ekosistemas, apimančiu visus vertės grandinėje veikiančius viešojo ir privačiojo sektorių subjektus (nuo mažiausių startuolių iki didžiausių įmonių, nuo akademinės bendruomenės iki mokslinių tyrimų, nuo paslaugų teikėjų iki tiekėjų), siekiama padėti kultūros ir kūrybos sektoriams atsigauti ir plėstis, kartu pasinaudojant žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos teikiamais pranašumais⁵⁶.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

Partnerystės projektas „WORTH“⁵⁷ yra ypač aktualus, nes pagal jį įsipareigojama užtikrinti pažangesnį, tvaresnį ir integracinį augimą, pasitelkiant projektavimo sprendimus, padedant gyvenimo būdu grindžiamos pramonės MVĮ rasti žaliųjų ir įtraukių sprendimų, kaip pagerinti savo verslo procesus, produktus ir paslaugas. MVĮ sudaro 99 proc. visų ES įmonių ir per pastaruosius dešimtmečius sukūrė apie 85 proc. naujų darbo vietų. Joms dažnai sunku rasti žaliuosius, skaitmeninius ir įtraukesnius

⁵² <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9242-2022-INIT/lt/pdf>

⁵³ [EUR-Lex - 52020DC0625 - LT - EUR-Lex \(europa.eu\)](#): COM(2020) 625 final.

⁵⁴ Šiame kontekste žodis „menas“ turi plačią reikšmę, apimančią ne tik kūrybinį meną, kultūrą ir kalbas, bet ir humanitarinius bei socialinius mokslus. Taip siekiama didinti tarpdalykiškumą ir pabrėžti gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) svarbą sprendžiant aplinkos, kultūros, ekonomikos ir socialines problemas, pasitelkiant mokymąsi ir mokymą realiomis sąlygomis.

⁵⁵ <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy> It ir COM(2021) 350 final https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf.

⁵⁶ 2021 m. metinė bendrosios rinkos ataskaita, p. 98–104: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/swd-annual-single-market-report-2021_en.pdf

⁵⁷ [WORTH Partnership Project \(europa.eu\)](#).

sprendimus ir išlikti konkurencingomis. Todėl pagal projektą „WORTH“ MVĮ teikiama speciali parama pagal inkubacinę programą⁵⁸, skirtą projektuotojų, gamintojų ir (arba) amatininkų ir technologijų tiekėjų verslo partnerystėms, siekiant padėti kurti naujas verslo idėjas. Daugiausia dėmesio skiriama gyvenimo būdu grindžiamoms pramonės šakoms, įskaitant tekstilės ir drabužių, avalynės, odos ir kailių, baldų, namų apdailos, juvelyrinių dirbinių ir aksesuarų sektorius. **Verslo partnerystėmis turi būti sprendžiami darnaus vystymosi tikslus atitinkantys uždaviniai, pavyzdžiui, žiedinė ir (arba) žaliaji ekonomika arba socialinės inovacijos.** Nuo 2017 m. pagal partnerystės projektą „WORTH“ jau remiama 217 tarptautinių partnerysčių, o iki 2025 m. bus remiamos apie 135 naujos partnerystės.

Be to, Komisija remia kultūros ir kūrybos pramonę, visų pirma kūrybos įmones ir verslininkus, pasitelkdama tarpsektorinius verslo paramos tinklus: Europos įmonių tinklą (EIT)⁵⁹ ir Klasterių bendradarbiavimo platformą⁶⁰ (parama MVĮ, tinklaveikai, tarptautinimui, įmonių tarpusavio ryšių užmezgimui ir kt.). Konkretūs veiksmai, kuriais gerinami įgūdžiai, profesionalumas ir profesinis mokymas:

- programa „Erasmus jauniems verslininkams“⁶¹ (sudaromos palankesnės sąlygos keistis patirtimi verslo ir vadovavimo srityse, remti profesionalumą, įgūdžius ir mokymą darbo vietoje);
- suinteresuotųjų subjektų sutelkimas, siekiant sukurti didelio masto kultūros ir kūrybos sektorių ekosistemos įgūdžių partnerystę, pradėtas 2022 m. balandžio 28 d. pagal Įgūdžių paktą⁶², įtraukiant daugiau kaip 100 narių, išipareigojusių kelti darbo jėgos kvalifikaciją ir pritraukti talentų į kultūros ir kūrybos pramonę.

Būsiami veiksmai:

Pagal partnerystės projektą „WORTH“:

- įgyvendinti atrinktų 65 tarptautinių partnerysčių mentorystės programą (2022 m.);
- paskelbti kvietimus pareikšti susidomėjimą, kad 2023 m. būtų atrinktos naujos partnerystės;
- gerinti įgūdžius, reikalingus konkurencingai ir tvariai kultūros ir kūrybos sektorių plėtrai skaitmeninėje aplinkoje ir žaliajai pertvarkai.

K. Moksliniai tyrimai ir inovacijos

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

Pagal ES bendrąją programą „Horizontas 2020“ (2014–2020 m.) buvo skirtas 77 mlrd. EUR finansavimas mokslinių tyrimų ir inovacijų veiksams, susijusiems su trimis jos prioritetais: pažangus mokslas, pramonės pirmavimas ir visuomenės uždaviniai; kultūra visų pirma buvo įtraukta į „Visuomenės uždavinius“. 2021–2027 m. bendroji programa „Europos horizontas“ apima specialią mokslinių tyrimų veiksmų grupę „**Kultūra, kūrybiškumas ir įtrauki visuomenė**“. 2 veiksmų grupės bendras biudžetas – 2,28 mlrd. EUR, o 2021–2022 m. – 400 mln. EUR, o daugiausia dėmesio skiriama 3 intervencinėms

⁵⁸ Inkubacinė programa apima a) finansinę paramą; b) konsultuojamąjį ugdymą verslo strategijos ir technologijų plėtos klausimais; c) teisinės konsultacijas intelektinės nuosavybės teisių ir apsaugos klausimais; d) dalyvavimą parodose ir mugėse; e) tinklaveiką ir profesinius ryšius; f) konsultacijas dėl finansinių ir (arba) finansavimo galimybių.

⁵⁹ Europos įmonių tinklas | Enterprise Europe Network (europa.eu)

⁶⁰ Pradžios tinklalapis | European Cluster Collaboration Platform

⁶¹ https://ec.europa.eu/growth/smes/supporting-entrepreneurship/erasmus-young-entrepreneurs_en

⁶² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1534&langId=lt> ir https://pact-for-skills.ec.europa.eu/index_en

sritims, kurių visos susijusios su DVT: demokratija ir valdymas, kultūros paveldas ir kultūros bei kūrybos sektoriai, taip pat socialiniai ir ekonominiai pokyčiai. Ypatingas dėmesys skiriamas „naujų kultūrinės raiškos formų atsiradimo rėmimui“.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

Pagal 2 veiksmų kryptį „**Kultūros paveldas ir kultūros bei kūrybos pramonė**“ į 2021–2022 m. kvietimus teikti pasiūlymus investuota daugiau kaip 100 mln. EUR trijose pagrindinėse veiklos srityse: į žaliosios pertvarkos, skaitmeninės pertvarkos ir inovacijų diegimo veiksmus, kurių atveju kultūra yra veiksnys, kuriuo įvairiais būdais skatinamas DVT įgyvendinimas: ekonominio konkurencingumo ir inovacijų, socialinės sanglaudos ir įtraukties, aplinkos tvarumo ir klimato politikos klausimams spręsti. Mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla pagal šią veiksmų kryptį siekiama geriau apsaugoti, išsaugoti ir atkurti Europos kultūros paveldą, skatinti meną ir didinti Europos kultūros ir kūrybos pramonės konkurencingumą, naudojant žalesnes ir suskaitmenintas ir (arba) pažangiąsias technologijas.

Į pirmąją 2021–2022 m. darbo programą įtraukti mokslinių tyrimų veiksmai, kurių atveju kultūros ir kūrybos sektoriai yra inovacijų varomoji jėga ir yra būtinas jų aktyvus dalyvavimas bei sąveika su jais vykdant daugiadalykį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų srityje. Pagrindinės temos:

- kultūros paveldui skirtos žaliosios technologijos ir medžiagos;
- muziejų ir kultūros įstaigų dalyvaujamas valdymas ir tvarus finansavimas;
- kultūros ir kūrybos pramonė – inovacijų ir konkurencingumo varomoji jėga;
- kultūros paveldo išsaugojimas ir puoselėjimas pažangiomis skaitmeninėmis technologijomis;
- tradiciniai amatai ateičiai;
- konkurencinga, sąžininga ir tvari Europos muzikos ekosistema;
- tarptautinis Europos filmų gamybos pramonės konkurencingumas;
- klimato kaitos ir gamtinių pavojų poveikis kultūros paveldui;
- žaidimai ir kultūra, formuojantys mūsų visuomenę;
- naujasis europinis bauhausas – kuriant ekologiškesnį ir teisingesnį gyvenimo būdą kūrybiškoje ir įtraukioje visuomenėje, pasitelkiant architektūrą, dizainą ir meną.

Be to, 2022 m. birželio 22 d. Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) paskyrė **kultūros ir kūrybos sektoriams ir pramonei skirtą žinių ir inovacijos bendriją (ŽIB) (EIT Kultūra ir kūrybiškumas)**. Ji suburs pagrindinius aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir verslo subjektus, kad būtų išnaudotas atitinkamų sektorių inovacijų potencialas. ŽIB taip pat sudarys palankesnes sąlygas skaitmeninei, žaliajai ir socialinei pertvarkai.

Be pirmiau minėtos veiksmų grupės ir veiksmų, skirtų kultūros ir kūrybos sektoriams bei pramonei pagal programą „Europos horizontas“, taip pat esama sąsajų tarp kultūros ir tvarumo mokslinių tyrimų tikslų pagal **5 veiksmų kryptį „Klimatas, energetika ir judumas“**. Yra konkrečių temų ir specialių veiksmų, kuriais siekiama taikyti energijos vartojimo efektyvumo didinimo renovacijos strategijas istoriniams pastatams, visų pirma pagal šios veiksmų grupės **4 veiksmų kryptį**. Pagal ją daugiausia dėmesio skiriama intervencinei sričiai „**pastatai ir pramonės objektai, susiję su energetikos pertvarka**“ ir siekiama užtikrinti veiksmingesnį ir tvaresnį pastatų ūkį, renovuojant ir modernizuojant pastatus. Be to, pagal 4 veiksmų kryptį numatyta bendro programavimo partnerystė „**Built4 people**“ skirta finansuoti mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus, kuriais siekiama sukurti „į žmogų orientuotą tvarią apstatytą aplinką“, suburiant viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotuosius subjektus, kad būtų sukurti mokslinių tyrimų ir inovacijų būdai siekiant tvarumo ir geresnio gyvenimo. Laikantis šio požiūrio ir daug dėmesio skiriant tvarumui, pagal šią partnerystę finansuojamai veiklai ir temoms suteikiamas socialinis ir kultūrinis

aspektas, kuris labai atitinka naujojo europinio bauhauzo principus apstatytoje aplinkoje (pavyzdžiui, kultūros paveldo ir patirties kokybės atžvilgiu). Vienas iš pagrindinių numatomų 4 krypties veiksmų poveikio aspektų – siekis sukurti kokybiškesnę, įperkamesnę ir įtraukesnę apstatytą aplinką, švelninti klimato kaitą ir išsaugoti aplinką, saugoti kultūros paveldą, atsižvelgti į tvarumą, žiediškumą ir estetiką, kartu užtikrinant geresnes gyvenimo sąlygas. Be to, įgyvendinant atitinkamas iniciatyvas, susijusias su „Kultūros miestais“⁶³, kurios grindžiamos programos „Horizontas 2020“ grupiniais projektais, sukurtas pagrindas įgyvendinti kelis bendradarbiavimo ir bendruomenės inicijuotus veiksmus. Jie atlieka svarbų vaidmenį pertvarkant istorines miestų teritorijas ir skatinant sprendimus, kaip atkurti miestų teritorijas po COVID-19 pandemijos. Pavyzdžiui, Komisija koordinavo programos „Horizontas 2020“ ekspertų grupės darbą rengiant ataskaitą *The human-centred city: opportunities for citizens through research and innovation* (liet. „Į žmogų orientuotas miestas: galimybės piliečiams pasitelkiant mokslinius tyrimus ir inovacijas“), pateiktą 2020 m.⁶⁴, kurioje apžvelgiamos visos miestų iniciatyvos, įskaitant su kultūra susijusias iniciatyvas, nurodytas metinėje apžvalgos ataskaitoje *EU research & innovation for and with cities* (liet. „ES moksliniai tyrimai ir inovacijos miestams ir su jais“) (2021 m. birželio mėn.)⁶⁵.

Būsimi veiksmai:

Programos „Europos horizontas“ 2 veiksmų grupė (2 veiksmų kryptis „Kultūros paveldas, kultūros ir kūrybos pramonė“)

- toliau remti **tris – žaliosios pertvarkos, skaitmeninės pertvarkos ir inovacijų diegimo – veiksmų sritis siekiant JT DVT**, visų pirma **plečiant skaitmeninio bendradarbiavimo ir bendros kūrybos galimybes**, tenkinant Europos kultūros paveldo specialistų ir tyrėjų poreikius, 2023 m. sukuriant ir toliau plėtojant **Europos jurisdikcijai priklausančių** Europos kultūros paveldo bendradarbiavimo tinklą debesijoje (EKPBTB);
- atkurti ir išsaugoti kultūros paveldą, nes tai paskatins kurti **naujas aplinką tausojančias technologijas ir metodus, kad Europa taptų lydere tvaraus kultūros paveldo valdymo srityje**;
- paskelbti kvietimus teikti pasiūlymus **kultūros ir kūrybos pramonės, kaip įtraukios su klimato kaita susijusios pertvarkos varomosios jėgos, temomis, kartu integruojant pagrindines NEB tvarumo, įtraukties ir estetikos vertybes**, taip pat su kultūriniu turizmu susijusias temas, **siekiant remti darnų kaimo ir atokių vietovių vystymąsi**;
- **sukurti holistinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas sistemą, kuria būtų prisidedama prie kultūros paveldo aplinkos, socialinio ir kultūrinio tvarumo tokiu mastu, kurio nė viena valstybė narė ar Europos Komisija negalėtų pasiekti viena**;

Programos „Europos horizontas“ 5 veiksmų grupė

- pagal 4 veiksmų kryptį į būsimą darbo programą bus įtraukta **istorinių pastatų parengimo ateities iššūkiams pereinant prie švarios energijos** tema;

EIT. Kultūros ir kūrybos sektorių ir pramonės ŽIB

⁶³ Plg. su programos „Horizontas 2020“ Europos miestų manifestu.

⁶⁴ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5b85a079-2255-11ea-af81-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

⁶⁵ *EU research & innovation for and with cities - ES leidinių biuras (europa.eu)*.
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1a11dc10-edba-11eb-a71c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>

L. Skaitmeninė ekonomika ir visuomenė

2021 m. lapkričio 10 d. Komisija paskelbė rekomendaciją dėl bendros Europos kultūros paveldo duomenų erdvės. Ja siekiama sudaryti sąlygas bendrai Europos kultūros paveldo duomenų erdvei, padedant kultūros paveldo įstaigoms paspartinti skaitmeninimo ir išsaugojimo pastangas, ir pasinaudoti skaitmeninės pertvarkos teikiamomis galimybėmis. Tikslas – skatinti pakartotinį pirmiausia 3D formatu suskaitmenintų kultūros paveldo objektų naudojimą įvairiose svarbiose srityse, pavyzdžiui, švietimo, tvaraus turizmo ir kultūros bei kūrybos sektoriuose, darant teigiamą poveikį ekonomikos augimui. Bendra Europos kultūros paveldo duomenų erdvė bus grindžiama Europos skaitmeninių paslaugų infrastruktūra ir išplės jos dabartines funkcijas.

Kultūros paveldo objektai, suskaitmeninti 3D formatu, gali būti atitinkamų žinių apie su klimatu susijusį poveikį ir prisitaikymą prie jo šaltinis (pavyzdžiui, 3D metodas suteikia galimybę atlikti neardomąjį turto analizę, vizualizuoti žalą ir informaciją, reikalingą atkūrimui, išsaugojimui ir kt.). 3D formato kultūros paveldo objektai taip pat gali būti labai svarbūs didinant atsparumą klimato kaitai ir remiant prevencinį kultūros paveldo paminklų, pastatų ir vietovių konservavimą.

Kultūros paveldo duomenų erdvė taip pat padės siekti 4 DVT („Kokybiškas švietimas“), nes skaitmeniniai kultūros paveldo objektai duomenų erdvėje taip pat suteiks įvairių perspektyvų apie istorinius, mokslinius ir kultūrinius pokyčius visoje Europoje ir už jos ribų.

Skaitmeninant kultūros paveldo objektus ir pakartotinai juos naudojant galima sukurti naujų darbo vietų ne tik kultūros paveldo sektoriuje, bet ir kituose kultūros ir kūrybos sektoriuose (pavyzdžiui, žaidimų ir kino pramonėje), taip prisidedant prie 8 DVT („Deramas darbas ir ekonomikos augimas“) įgyvendinimo. Kultūros paveldo duomenų erdvė padės sustiprinti bendradarbiavimą, partnerystės ryšius ir sąveiką su duomenų tinklo partneriais (pavyzdžiui, muziejais, galerijomis, bibliotekomis, archyvais visoje Europoje), suvestinių duomenų rengėjais ir ekspertais, dirbančiais skaitmeninio kultūros paveldo srityje, ir taip skatinti ekonomikos augimą.

Be to, kultūros paveldo duomenų erdvė padės siekti 9 DVT („Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra“), nes ji padės stiprinti inovacijų diegimo ir naujų paslaugų bei taikomųjų programų kūrimo veiklą, naudojant ir pakartotinai naudojant suskaitmenintus kultūros paveldo objektus įvairiose svarbiose srityse (pavyzdžiui, švietimo, pažangiųjų miestų ir aplinkos modeliavimo, tvaraus turizmo (kartu su turizmui skirta duomenų erdve) ir kultūros kūrybos sektoriuose). Aukštos kokybės suskaitmeninti kultūros objektai atveria naujų būdų skaitmeniniu būdu pažinti kultūrinį turinį ir juo mėgautis, pasitelkiant bendrą kuravimą, bendrą dizainą ir visuomenės patalką, suteikiant visuomenei daugiau galimybių dalyvauti.

Audiovizualinės politikos srityje pagal 2020 m. gruodžio mėn. priimtą Žiniasklaidos ir audiovizualinio sektoriaus veiksmų planą⁶⁷ pradėta taikyti **bendros metodikos, skirtos garso ir vaizdo kūrinių CO₂ skaičiuotojams visoje Europos audiovizualinėje pramonėje, priemonė** (6 veiksmas dėl žalinimo 2023 m.). Pagal jį taip pat buvo remiama **informuotumo didinimo kampanija, kuria siekiama skatinti įvairovę audiovizualiniame sektoriuje**, padedant jai prisitaikyti prie visuomenės pokyčių (8 veiksmas įvairovės srityje).

Būsiami veiksmai:

– įdiegti **kultūros paveldo duomenų erdvę**;

⁶⁶ <https://eit.europa.eu/eit-community/eit-culture-creativity>

⁶⁷ [IMMC.COM%282020%29784%20final.ENG.xhtml.1_EN_ACT_part1_v8.docx \(europa.eu\)](#)

M. Klimato politikos veiksmai ir aplinkos politika

Politikos programa ir pagrindiniai prioritetai

2020 m. Komisija paskelbė **Europos klimato pakta**, kuris yra Europos žaliojo kurso dalis. Juo siekiama pripažinti pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomų veiksmų svarbą, įtraukiant visų kartų piliečius ir vietos bendruomenes į perėjimo prie atsparios ir neutralaus poveikio klimatui visuomenės procesą. Šios iniciatyvos veiksmais siekiama remti principu „iš apačios į viršų“ grindžiamas iniciatyvas, teikiant informaciją apie su klimato kaita susijusią pertvarką, kuriant erdves suinteresuotiesiems subjektams ir piliečiams bendradarbiauti ir padedant pradėti naujas iniciatyvas.

Naudodamiesi Klimato paktu, piliečiai ir bendruomenės per platformą „Count Us In“ gali pademonstruoti savo klimato politikos veiksmus ir prisiimti įsipareigojimus dėl klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos.

Šių priemonių tikslas – bendradarbiauti su piliečiais, kad būtų bendrai kuriami vietos lygmens naratyvai klimato klausimais, atsižvelgiant į kultūros paveldą, kilmę, ir vietos bendruomenėje drauge kurti bendrus veiksmus. Klimato paktu remiami vietos bendruomenėms skirti bendra kūryba grindžiami novatoriški procesai, pavyzdžiui, politikos formuotojų bendradarbiavimas su piliečiais, siekiant suteikti jiems galių, prisiimant pagalbininkų vaidmenį diskusijose dėl klimato kaitos ir aplinkos apsaugos miestuose. Klimato pakto pridėtinė vertė – skatinti įvairių šalių (pavyzdžiui, menininkų, kultūros centrų, NVO, vietos valdžios institucijų ir įmonių) bendradarbiavimą siekiant bendrų tikslų.

Menininkai, nuomonės formuotojai, merai ir bet kuris pilietis, įsipareigojęs įgyvendinti klimato srities veiksmus, gali tapti **Klimato pakto ambasadoriumi** savo bendruomenėje jau vykdomam darbui remti. Tapimas ambasadoriumi yra papildomas būdas informuoti apie klimato srities veiksmus vietos bendruomenėje ir tinkluose, juos skatinti ir remti.

Aplinkos politikos srityje esminiai pokyčiai mūsų visuomenėje ir ekonomikoje, kurių reikia žaliajam kursui įgyvendinti, negali įvykti be visos visuomenės pritarimo. Tam reikia keisti socialines normas, vertybes ir suvokimą, t. y. keisti kultūrą, kaip pripažįstama žaliojo kurso prioritetuose. Be to, informuotumo apie biologinę įvairovę didinimo veikla skatinamas raštingumas gamtos mokslų srityje, empatija, solidarumas ir rūpinimasis gamta, taip pat tarpdalykiniai metodais, padedantys žmonėms suprasti ekonominių, socialinių ir gamtinių sistemų tarpusavio sąsajas.

ES kraštovaizdžio elementai, biologinė įvairovė ir saugomos (tinklo „Natura 2000“) gamtos teritorijos sudaro jos nematerialųjį paveldą ir yra mūsų ateities pagrindas. Naujausioje „Eurobarometro“ apklausoje „Europiečių požiūris į biologinę įvairovę“ dar kartą patvirtinta, kad europiečiai labai rūpinasi gamta ir biologine įvairove ir tikisi, kad ES imsis veiksmų jiems apsaugoti. Kaip svarbiausi veiksmai dažniausiai minėtas visų pirma gamtos ir biologinės įvairovės atkūrimas, siekiant kompensuoti žalą, ir geresnis piliečių informavimas apie gamtos ir biologinės įvairovės svarbą. Iš tos pačios apklausos taip pat matyti, kad nedaug piliečių žino apie tinklą „Natura 2000“ ir ES bei jos valstybių narių pastangas apsaugoti į jį įtrauktas teritorijas.

Todėl 2030 m. **ES biologinės įvairovės strategijoje** pabrėžiama, kad svarbu didinti informuotumą apie žinias apie biologinę įvairovę ir integruoti biologinę įvairovę ir ekosistemas į mokyklų, aukštojo mokslo ir profesinį mokymo įstaigų mokymo programas. Tarptautinėse derybose dėl pasaulinės biologinės įvairovės programos po 2020 m. Komisija primygtinai ragina paminėti kultūros sektorių svarbą ir švietimo, žiniasklaidos, meno bei kultūros sektoriaus subjektų dalyvavimo svarbą.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

- **Europos žaliosios sostinės** (didesniems miestams) ir **Europos žaliojo lapo apdovanojimai** (miestams, kuriuose yra ne daugiau kaip 100 000 gyventojų) ir jais skiriamas dėmesys piliečių aktyvumui ir dalyvavimui suteikia daug erdvės su tvarumo tema susijusiai kultūrinei ir švietimo veiklai. Apdovanojimais, finansuojamais pagal programą LIFE, remiamas žaliojo kurso įgyvendinimas vietoje miestų lygmeniu. Miestai laureatai yra žaliosios pertvarkos priešakyje ir gali būti pavyzdys kitiems. Žaliosios sostinės apdovanojimo laureatams (po vieną per metus) skiriama 600 000 EUR, o Žaliojo lapo apdovanojimo laureatams (ne daugiau kaip du per metus) – 200 000 EUR. Laureato titulas padeda konkursą laimėjusiems miestams ir skatina juos tais metais organizuoti įvairius veiksmus ir projektus. Paprastai tai yra švietimo parama mokyklose arba jaunimui skirta parama, piliečiams skirti meno ir tvarumo projektai, meno parodos, kuriose aiškinamas menas ir aplinkos apsauga, ir pan.⁶⁸ Apdovanojimo ceremonija paprastai apima kultūrinius renginius ir pristatymus. Miestai nurodo, kad laureato titulas teikia daug naudos, įskaitant didesnę dėmesį bei tarptautinėje žiniasklaidoje, didesnę postūmį mieste toliau gerinti aplinkos tvarumą arba didinti jo, kaip turistų lankomos vietos, patrauklumą.
- **Bendradarbiavimas su gamtos istorijos ir mokslo muziejais, botanikos sodais, zoologijos sodais ir akvariumais, pasitelkiant Pasaulinę biologinės įvairovės koaliciją.** Koalicija, kurios veiklą nuo 2020 m. kovo mėn. koordinuoja Komisija, vienija šias institucijas ir organizacijas. Jos veikloje taip pat gali dalyvauti mokslinių tyrimų centrai ir universitetai, gamtos draustiniai ir saugomos teritorijos visame pasaulyje, taip pat visų kategorijų, pavyzdžiui, meno, architektūros ar istorijos, muziejai. Ji ragina dalyvius suvienyti jėgas ir pareikšti savo nuomonę apie gamtos krizę, parodant gamtos svarbą žmonijai. Koalicija dabar apima 51 šalį ir teritoriją, sukurdamą 323 organizacijų, nacionalinių parkų ir saugomų teritorijų, akvariumų, botanikos sodų, zoologijos sodų, muziejų (įskaitant meno muziejus), mokslinių tyrimų centrų ir universitetų bendruomenę politiniam postūmiui paremti kartu su kitomis pasaulinėmis politinėmis gamtos koalicijomis.
- **Mokomasis gamtos apsaugos priemonių rinkinys.** Įgyvendinant platesnį projektą, kuriuo siekiama didinti informuotumą apie gamtos apsaugos poreikį, šis pedagogams skirtas priemonių rinkinys padeda jiems bendrauti su paaugliais su gamtos apsauga Europoje susijusiais klausimais. Juo siūloma įvairių rūšių veikla (vykdoma patalpoje arba lauke), sugrupuota pagal keturis modulius: i) „Kaip esame susieti su gamta“, ii) „Tyrinėkite Europos gamtą“, iii) „Kaip saugome gamtą Europoje“ ir iv) „Gamtos apsaugos vykdymas“. Daugelį veiklos rūšių papildė iš Europos švietimo erdvės duomenų bazių ir žiūrovų gauti duomenys ir informacija. Priemonių rinkinys parengtas visomis ES kalbomis⁶⁹. Numatomi rezultatai, be kita ko, yra šie: didinti paauglių informuotumą; padėti suprasti ES gamtos apsaugos politiką, gamtos direktyvas ir kas yra tinklas „Natura 2000“ ir skatinti jaunimą dalyvauti gamtos apsaugos veikloje.
- **Tinklo „Natura 2000“ teritorijų ir kultūros paveldo apsaugos sinergija.** Kaip vieną iš ES veiksmų plano gamtai, žmonėms ir ekonomikai rezultatų ir vykdydama tolesnę veiklą, susijusią su 2018-aisiais Europos kultūros paveldo metais, Komisija paskelbė ataskaitą *Natural and cultural heritage in Europe: Working together within the Natura 2000 network* (liet. „Europos gamtos ir kultūros paveldas. Bendradarbiavimas tinkle „Natura 2000““)⁷⁰. Ataskaitoje nagrinėjamas gamtos ir kultūros vietovių erdvinis sutapimas, aptariamos jų bendros grėsmės ir iššūkiai, taip pat įvairių ES fondų teikiamos galimybės skatinti bendras su gamta ir kultūra susijusias iniciatyvas. Joje taip pat pateikiamos rekomendacijos, kaip įveikti iššūkius ir kaip skatinti integruotą valdymą ir susijusią socialinę bei ekonominę naudą.

⁶⁸ Pavyzdžiui, stovyklavimo kalnuose projektas, kuriuo siekiama informuoti jaunimą apie klimato kaitą: *UNE expérience inédite: Bivouaquer à la Bastille! – J’agis – Je rêve (Greengrenoble2022.eu)*.

⁶⁹ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/e33a1119-8fa2-11ec-8c40-01aa75ed71a1/language-lt>

⁷⁰ [Natural_and_Cultural_Heritage_report_2019_WEB.pdf \(europa.eu\)](#).

Komisija paskelbė istorinį žemėlapi, kuriame naudotojai gali sužinoti, kaip tinklo „Natura 2000“ ir Pasaulio paveldo vietovės sutampa⁷¹. Taip pat buvo surinkti keli atvejų tyrimai, siekiant parodyti praktinius pavyzdžius, susijusius su įvairiais sėkmingo integruoto gamtos ir kultūros paveldo valdymo tinklo „Natura 2000“ teritorijose aspektais⁷². Vienas iš pagrindinių tokios integracijos rezultatų galėtų būti didesnis kultūros ir gamtos paveldo vietovių pajėgumas pritraukti lankytojus. Tai savo ruožtu gali turėti pakopinį poveikį vietos ekonomikai, nes atsiras naujų tvaraus turizmo, verslo ir plėtros galimybių paveldo vietovių apylinkėse. Tai gali padėti užtikrinti geresnę su gamtos ir kultūros paveldo vietovių apsauga susijusių apribojimų pripažinimą.

Būsiami veiksmai:

- **pradėti informuotumo didinimo apie tvarią tekstilę kampaniją**, atsižvelgiant į ES tvarios ir žiedinės tekstilės strategiją, kuria siekiama užtikrinti, kad ES atliktų pirmąjį vaidmenį sprendžiant kūrybos sektorių (dizaino, tekstilės ir mados) problemas, taip pat į tekstilės ir mados gamybos svarbą ES žiedinėje ekonomikoje;
- **pabrėžti** strategijos naudą aplinkai, ekonomikai ir sveikatai, taip pat jos indėlį didinant ES išteklių nepriklausomumą ir atsparumą ir pasiūlyti praktinius sprendimus visais tekstilės gaminių gyvavimo ciklo etapais ir individualiems vartotojams, kurie padės įgyvendinti ES tekstilės strategijos viziją;
- **užtikrinti** jaunimo, įskaitant jaunus dizainerius, nuomonės formuotojus ir menininkus, **dalyvavimą** komunikacijos kampanijoje, kuria siekiama, kad greitoji moda „taptų nemadinga“ Europoje;
- **sukurti žemėlapių peržiūros priemonę, kuri padėtų sumažinti potvynių poveikį kultūros paveldo vietovėms**. atlikdamos preliminarinius potvynių rizikos vertinimus pagal Potvynių direktyvą, valstybės narės ne visada atsižvelgia į kultūros paveldo objektus, kuriems gresia pavojus. Taip gali būti todėl, kad vertinimus reikia tobulinti. Komisija netrukus pateiks žemėlapių peržiūros priemonę, kuria naudojantis bus galima sugretinti potvynių teritorijas su, be kita ko, kultūros paveldo objektais.

N. Žemės ūkio politika

Politikos programa ir pagrindiniai pavyzdžiai

Į valstybių narių bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) 2023–2027 m. strateginius planus⁷³ gali būti įtrauktos konkrečios investicijos, kuriomis daugiausia dėmesio skiriama kultūrai: tai taip pat apima ES žemės ūkio ir maisto produktų, vynu ir spiritinių gėrimų geografinių nuorodų (GN) sistemų⁷⁴ kūrimą. Pagal BŽŪP žemės ūkis ir ūkininkai remiami parama pajamoms, rinkos priemonėmis ir kaimo plėtra. Kaimo plėtra visų pirma padeda stiprinti socialinį ir ekonominį, socialinį ir kultūrinį ir aplinkosauginį kaimo vietovių tvarumą ir daro didelį poveikį plačiam kultūros sektoriui.

Priemonėmis, kuriomis siekiama skatinti geografinių nuorodų ir tradicinių gaminių registravimą, buvo užtikrintas įvairinimas, bendradarbiavimas ir LEADER (vietos plėtros metodas), o 2023–2027 m. laikotarpiu jomis taip pat gali būti remiamas vietos maisto produktų tvarumas (gamyba, vietos užstatyto ir kultūros paveldo objektų ženklavimas ir išsaugojimas).

Kulinarinių žemėlapių sudarymas, maisto produktų ženklavimas ir kulinarinis paveldas bei maisto produktų gamybos būdų apsauga taip pat gali būti laikomi kultūrine veikla. Todėl infrastruktūra ir

⁷¹ *Explore Natura 2000* (arcgis.com).

⁷² *Europe's cultural and natural heritage in Natura 2000* – ES leidinių biuras (europa.eu).

⁷³ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_lt

⁷⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_lt

tvarumas (aplinkos, kultūrinis, socialinis ir ekonominis) yra labai svarbūs siekiant naudoti kultūros, kūrybos ir paveldo sektoriams.

O. Gynybos pramonė ir kosmoso politika

Pagal Sąjungos Žemės stebėjimo ir stebėsenos programą „Copernicus“ teikiama parama kultūros ir gamtos paveldo bendruomenei, siekiant palengvinti kultūros paveldo kartografavimo ir kasdienę jo stebėsenos bei valdymo veiklą.

Sąjungos kosmoso programos reglamente⁷⁵ (49 straipsnio 3 dalyje) kultūros paveldo išsaugojimas aiškiai minimas kaip viena iš pagrindinių pagal programą „Copernicus“ remtinų politikos sričių.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

Kelerius metus pagal programą „Copernicus“ sprendžiami klausimai kultūros ir gamtos paveldo srityje, remiant kultūros paveldo bendruomenę jos duomenimis, produktais ir paslaugomis. Pagrindinis šios srities tikslas – stebėti ir vertinti galimą klimato kaitos, gaivalinių ir antropogeninių nelaimių, humanitarinių krizių ir konfliktų poveikį kultūros ir gamtos paveldui, siekiant stiprinti prevenciją bei valdymą ir remti darnų vystymąsi.

Dauguma programos „Copernicus“ paslaugų įvairiais būdais prisideda prie kultūros paveldo vietovių stebėsenos, rizikos vertinimo ir žalos prevencijos. Pavyzdžiui:

- paramos Sąjungos išorės veiksams paslauga, padedanti įvertinti galimą žalą kultūros paveldo vietovėms, esančioms tarptautinei bendruomenei neprieinamose konfliktų zonose;
- klimato kaitos paslauga, kurios atveju naudojami kai kurie rodikliai gaisro pavojui įvertinti;
- žemės paviršiaus stebėsenos paslauga, apimanti gamtinių ir žmogaus sukeltų geografinių pavojų rizikos vertinimą, geodeziją, miestų ir kaimų planavimą, potvynių riziką;
- atmosferos stebėsenos paslauga, padedanti tikrinti oro kokybę ir galimą žalą paminklams bei pastatams;
- ekstremaliųjų situacijų valdymo paslauga, kuria visų pirma užsakomaisiais kartografavimo produktais (skubos ir rizikos valdymo bei atkūrimo režimo taikymo atvejais) padedama vykdyti prevencijos, pasirengimo, reagavimo ir atkūrimo veiksmus, analizuojant, vertinant ir stebint žalos ir galimos susijusios rizikos laipsnį.

Taip pat buvo sukurta programos „Copernicus“ kultūros paveldo darbo grupė⁷⁶, kurios užduotis – analizuoti kultūros paveldo veiklos, vykdomos naudojant programos „Copernicus“ duomenis ir paslaugas, būseną. Nustačius naudotojų reikalavimus, ji patikrino, ar „*dauguma dabartinių gaminių atitinka nustatytus reikalavimus*“. Be to, gali būti svarstoma gebėjimų stiprinimo veikla, įskaitant paramą įgūdžių ugdymui ir specialistų mokymui, taip pat specialius akademinis kursus.

Kita veikla:

- specialus skaitmeniniam turizmui ir kultūros paveldui skirtas koncepcijos pagrįstumo tyrimas, kuris yra programos „Copernicus“ parodomųjų pavyzdžių dalis (viešieji pirkimai) ir kuri numatoma atlikti 2023–2024 m.;
- įgyvendinant iniciatyvą „EUSpace4Ukraine“ buvo surengtas hakatonas (2022 m. birželio 29 d. – liepos 1 d.), į kuri buvo įtrauktos paraiškos, susijusios su kultūros paveldo apsauga.

⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0696&from=EN>

⁷⁶ https://www.copernicus.eu/sites/default/files/2020-10/CC-2020-37_Copernicus-Cultural-Heritage-Task-Force-Report_0.pdf

- naudotojų konsultavimo platforma, kuri bus sukurta 2023 m., spręs klausimus, susijusius su naudotojų poreikių tenkinimu ir komerciniams naudotojams keliamais reikalavimais.

Be to, jau atliekama analizė, kuria siekiama nustatyti galimus programos „Copernicus“ produktų tobulinimo ir pritaikymo prie individualių poreikių būdus, derinant ją nacionaline veikla ir tarptautiniais veiksmais (žr., pavyzdžiui, UNESCO ir GEO pradėta nauja bendrijos veikla – klimato poveikio miestų paveldui observatorija (angl. *GEO Urban Heritage Climate Observatory Community Activity*)).

Būsiami veiksmai:

- programos „Copernicus“ paslaugomis ir toliau bus prisidedama **prie kultūros paveldo kartografavimo, stebėsenos ir valdymo;**
- remti naudojamą programą „Copernicus“ galutinės grandies rinkoje, susijusioje su kultūros paveldo stebėsenos ir rezultatais, **analizuojant naudotojų poreikius ir atliekant koncepcijų pagrįstumo tyrimus;**
- sukurti **unikalų prieigos prie duomenų punktą**, kuriame būtų vertinama **informacija iš visų programos „Copernicus“ komponentų ir kuri būtų naudinga kultūros paveldo naudotojams**, atsižvelgiant į turimus išteklius, prioritetus ir vykdomas nacionalines bei tarptautines iniciatyvas.

P. Sąjungos civilinės saugos mechanizmas

Politikos programa ir pagrindiniai pavyzdžiai

Sąjungos civilinės saugos mechanizmo⁷⁷ (SCSM) apsauga „pirmiausia teikiama žmonėms, taip pat aplinkai ir turtui, įskaitant kultūros paveldą, nuo visų rūšių gamtinių ir žmogaus sukeltų nelaimių (...)“ (1 straipsnio 2 dalis). SCSM koordinuoja pagalbos teikimą, pavyzdžiui, pagalbos priemones, ekspertines žinias, civilinės saugos grupes ir specializuotą įrangą reaguojant į nelaimės išiktas šalis, jų prašymu, kai jų nacionaliniai išteklių viršijami.

Strateginiai veiksmai ir pagrindiniai pavyzdžiai

SCSM apima visą nelaimių rizikos valdymo ciklą ir remia prevencijos, pasirengimo ir reagavimo veiksmus. SCSM, be kita ko, remia pastangas rizikos vertinimo, ankstyvojo perspėjimo ir stebėsenos sistemų srityse. Per Sąjungos civilinės saugos žinių tinklą jis organizuoja ir koordinuoja mokymus, pratybas, ekspertų mainus ir patariamąsias misijas. SCSM skatinamas tarpsektorinis požiūris ir remiamas keitimasis gerąja patirtimi.

Pagal SCSM taip pat finansuojami projektai kultūros paveldo nelaimių atveju srityje. Pavyzdžiui, įgyvendinant projektą „ProCultHer“⁷⁸ (2019–2021 m.) parengta Europos metodika⁷⁹, skirta kultūros paveldo apsaugai ekstremaliųjų situacijų metu spręsti ir padėti sukurti naujus SCSM pajėgumus šioje srityje.

Reaguojant į pagalbos prašymus kultūros paveldo srityje, SCSM gali padėti teikti pagalbą natūra (pavyzdžiui, apsaugos įrangą) ir ekspertines žinias, be kita ko, konsultavimo misijų forma. Pastaruoju metu, reaguodama į Rusijos agresijos karą prieš Ukrainą, Komisija koordinuoja savo didžiausią kada nors

⁷⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32013D1313>

⁷⁸ <https://www.proculther.eu>

⁷⁹ <https://www.proculther.eu/wp-content/uploads/2022/06/PROCULTHER-Methodology.pdf>

vykdytą operaciją pagal SCSM⁸⁰, kuri taip pat apima pagalbą kultūros paveldo apsaugos srityje, pvz., smėlmaišių, kultūros artefaktams išsaugoti skirtos medžiagos pakavimo ir kultūros vertybių apsaugos rinkinių.

Būsiami veiksmai:

- didinti pajėgumus dislokuoti kultūros paveldo ir civilinės saugos srities ekspertų grupes. 2023 m. planuojama priimti iš dalies keičiantį Komisijos įgyvendinimo sprendimą 2014/762/ES dėl naujų SCSM pajėgumų didinimo kokybės reikalavimų.
- didinti kultūros paveldo apsaugos matomumą vykdant reagavimo į nelaimės operacijas: projektu „ProCultHer-Net“⁸¹ bus toliau stiprinami Europos civilinės saugos institucijų kultūros paveldo apsaugos pajėgumai, sujungiant civilinės saugos ir kultūros paveldo ekspertus visoje Europoje.

4. IŠVADOS: TOLESNĖ VEIKLA

Kultūros priemonės atlieka svarbų vaidmenį nustatant politikos prioritetus ir veiksmus siekiant tvarumo, be kita ko, įvairiose ES politikos srityse ir programose. Vis dėlto, siekiant visapusiškai išnaudoti kultūros priemonių potencialą siekiant darnaus vystymosi ir kultūros sektorių vaidmenį, reikia spręsti išskaidyto kultūros priemonių, kuriomis siekiama darnaus vystymosi daugelyje įvairių politikos sričių, pasiskirstymo klausimą.

AKM grupės ataskaitoje dėl darnaus vystymosi kultūros aspekto, paskelbtoje 2022 m. rugsėjo 20 d., pabrėžiama, kad šiais „neramiais laikais“, kai gamtos ir žmonių ryšiui nuolat kelia grėsmę didėjantis disbalansas ir nelygybė, „kultūrinė drąsa imtis pokyčių“ yra geriausias galimas politikos formuotojų atsakas. ES turi didžiulę galimybę ir atsakomybę vadovauti šiam procesui, kuriuo siekiama geriau išnaudoti (nepakankamai išnaudojamą) kultūros potencialą. Šia ataskaita prisidedama prie svarstymų proceso, nes joje pateikiama įrodymų apie esamą kultūros ir darnaus vystymosi sąveiką ir būtinybę ją ateityje stiprinti.

Kaip nurodyta baigiamojoje deklaracijoje, priimtoje per 2022 m. MONDIACULT konferenciją, kurioje buvo pasidalyta informacija apie pagrindinius ES veiksmus kultūros ir DVT srityje, kompleksinis požiūris į kultūrą ir tvarumą ir didesnis kultūros politikos ir darnaus vystymosi strategijų politikos suderinamumas gali būti naudingi įvairiais politikos formavimo lygmenimis Europoje. „Pasisakome už tai, kad kultūra būtų sistemingai įtvirtinta viešojoje politikoje, pritaikant vystymosi strategijas ir programas, tarptautiniu, regioniniu, subregioniniu, nacionaliniu ir vietos lygmenimis, taip pat kitų atitinkamų JT fondų ir programų politikos srityse kaip atsparumo, socialinės įtraukties ir ekonomikos augimo įgalinimo ir skatinimo priemonė (...)“, – teigiama deklaracijoje⁸².

Todėl labai svarbu horizontalųjį požiūrį į darnų vystymąsi paversti visiškai matomu susidomėjimu kultūra ir kūrybiškumu kaip vystymosi varomosiomis jėgomis. Bendros pastangos spręsti pasaulinius uždavinius, tokius kaip klimato kaitos rizikos švelninimas arba Europos žaliąjo kurso ir Darbotvarkės iki 2030 m.

⁸⁰ Visos 27 ES šalys, įskaitant Norvegiją, Turkiją, Šiaurės Makedoniją ir Islandiją, pasiūlė pagalbą natūra – nuo medicinos reikmenų iki transporto priemonių ir energetikos įrangos, taip pat kultūros paveldo apsaugos priemonių. Prekės pristatomos Ukrainos valdžios institucijoms kaip viena operacija arba sutelkimo operacijos per SCSM logistikos centrus, įsteigtus Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje.

⁸¹ Daugiau informacijos apie projektą galima rasti Sąjungos civilinės saugos žinių tinklo internetinėje platformoje <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/union-civil-protection-mechanism-projects>.

⁸² https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/10/6.MONDIACULT_EN_DRAFT%20FINAL%20DECLARATION_FINAL_1.pdf

tikslų įgyvendinimas, turėtų labai priklausyti nuo kultūros, kad būtų skatinama nauja žmonių elgsena, lyčių lygybė dalyvaujant kultūriniame gyvenime ir sudarytos palankesnės sąlygos naudotis kultūrinėmis galimybėmis, taikant novatorišką ir daugiašalę praktiką ar procesus.

Kultūra grindžiamų inovacijų ir į tvarumą orientuotų investicijų derinimas ir prisitaikymas prie radikalių visuomenės pokyčių krizės metu turėtų būti naujų politikos programų, kuriomis siekiama strategiškiau, nuosekliau ir veiksmingiau persvarstyti kultūros politikos formavimą, pagrindas.

Pirmasis žingsnis šia kryptimi gali būti naujas požiūris į ES strateginės kultūros programos stiprinimą, siūlomas Komisijos ataskaitoje dėl 2019–2022 m. darbo plano kultūros srityje ir įtrauktas kaip iniciatyva į naująjį 2023–2026 m. ES darbo planą kultūros srityje. Nauja ES strateginė programa galėtų padėti užtikrinti didesnę politikos suderinamumą ir nuoseklumą, o į jos visa apimančius principus galėtų būti įtrauktas įsipareigojimas įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m., taip atspindint užmojus, išreikštus 2022 m. MONDIACULT konferencijos deklaracijoje dėl kultūros, kurioje raginama stiprinti viešąją politiką ir tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje.